

**Μεταπτυχιακό στις Διεθνείς Σχέσεις, τη Στρατηγική και
την Ασφάλεια**

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**Στρατηγική πίεση μέσω εμπορικών πολιτικών: η
μετατροπή του διεθνούς εμπορίου σε γεωπολιτικό μοχλό**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΗ: Φώτης Σαμούτης

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ:

Κυριάκος Μικέλης

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2026

Μεταπτυχιακό στις Διεθνείς Σχέσεις, τη Στρατηγική και την Ασφάλεια

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

Στρατηγική πίεση μέσω εμπορικών πολιτικών: η μετατροπή του διεθνούς εμπορίου σε γεωπολιτικό μοχλό

Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις, τη Στρατηγική και την Ασφάλεια

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΦΟΙΤΗΤΗ: Σαμούτης Φώτης

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Μικέλης Κυριάκος,

Πιστικού Βικτωρία, Κυπριανού Άννα-Λίζα

ΜΗΝΑΣ/ΕΤΟΣ: Φεβρουάριος 2026

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Σαμούτης Φώτης, 2026 έτος κατάθεσης Διπλωματικής Εργασίας

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Allrightsreserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Σελίδα Εγκυρότητας

Όνοματεπώνυμο Φοιτητή: Φώτης Σαμούτης

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: Στρατηγική πίεση μέσω εμπορικών πολιτικών: η μετατροπή του διεθνούς εμπορίου σε γεωπολιτικό μοχλό

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος).....[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Ἡ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Σαμούτης Φώτης γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «**Στρατηγική πίεση μέσω εμπορικών πολιτικών: η μετατροπή του διεθνούς εμπορίου σε γεωπολιτικό μοχλό**», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο/Η Δηλών /σα

Περίληψη

Σήμερα, το διεθνές περιβάλλον καθίσταται ιδιαίτερα ασταθές εξαιτίας της μετάβασης του από την μονοπολική αμερικανική κυριαρχία και των συμμάχων της σε ένα πολυπολικό σύστημα, στο οποίο αναδεικνύονται εκ νέου μεγάλες δυνάμεις όπως η Κίνα και η Ρωσία. Στο πλαίσιο αυτό, ο διακρατικός ανταγωνισμός διεξάγεται σήμερα σε πολλαπλά επίπεδα και πεδία, ένα εκ των οποίων είναι η εμπορική πολιτική, η οποία πλέον αξιοποιείται όχι ως εργαλείο για την ενίσχυση της εθνικής οικονομίας και της ευημερίας, αλλά ως βραχίονας της εξωτερικής πολιτικής προκειμένου να προαγάγει τα γεωπολιτικά συμφέροντα ενός κράτους. Με βάση την διαπίστωση αυτή η παρούσα διπλωματική διατριβή εξετάζει μία σειρά από σχετικά ζητήματα, τα οποία διερευνούνται μέσα από μία αφηγηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση. Συγκεκριμένα, η παρούσα διατριβή τεκμηριώνει ότι τα κράτη αξιοποιούν τις εμπορικές τους πολιτικές ως μέσος στρατηγικής πίεσης σε άλλες χώρες, έτσι όπως αποτυπώνεται στον εμπορικό πόλεμο που ασκεί η Ουάσινγκτον στο Πεκίνο, αλλά και στις εμπορικές κυρώσεις που έχει επιβάλει η ΕΕ στην Ρωσία. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα αυτών των εμπορικών πολιτικών αμφισβητείται και αποδίδει κυρίως βραχυχρόνια οφέλη, ενώ μακροπρόθεσμα μπορεί να είναι και επιζήμια. Επίσης, όπως τεκμηριώνεται στην παρούσα διατριβή, οι επιπτώσεις της αξιοποίησης της εμπορικής πολιτικής ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής στο σύγχρονο διεθνοποιημένο περιβάλλον αντιπροσωπεύει μία υπαναχώρηση ως προς τις φιλελεύθερες αξίες πάνω στις οποίες θεμελιώθηκε η διεθνής ασφάλεια και η σταθερότητα του διεθνούς εμπορικού συστήματος. Μάλιστα, η εφαρμογή αυτών των εμπορικών πολιτικών διαφοροποιείται σημαντικά μεταξύ των κρατών που τις αξιοποιούν όπως αποτυπώνεται στην περίπτωση των ΗΠΑ και της ΕΕ. Η παρούσα διατριβή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο σύγχρονος διακρατικός ανταγωνισμός έχει γίνει τόσο συστημικός που επηρεάζει κάθε τομέα των διακρατικών σχέσεων, καθιστώντας το εμπόριο πεδίο αντιπαράθεσης και αναζήτησης στρατηγικών πλεονεκτημάτων για την αύξηση ισχύος. Η αξιοποίηση των εμπορευματικών συναλλαγών ενός κράτους ως εργαλείο της εξωτερικής του πολιτικής, ωστόσο, επαναπροσδιορίζει τα όρια μεταξύ οικονομίας και πολιτικής.

Abstract

Today, the international environment is becoming particularly unstable due to its transition from the unipolar dominance of the United States and its allies to a multipolar system, in which great powers such as China and Russia are once again emerging. In this context, interstate competition is currently taking place at multiple levels and fields, one of which is trade policy, which is now used not as a tool for strengthening the national economy and prosperity, but as an instrument of foreign policy in order to promote the geopolitical interests of a state. Based on this finding, the present thesis examines a series of relevant issues, which are explored through a narrative literature review. Specifically, this thesis documents that states use their trade policies as a means of strategic pressure on other countries, as reflected in the trade war that Washington is waging on Beijing, but also in the trade sanctions that the EU has imposed on Russia. However, the effectiveness of these trade policies is questioned and yields mainly short-term benefits, while in the long term they can also be detrimental. Also, as documented in this thesis, the implications of using trade policy as a foreign policy tool in the modern internationalized environment represent a retreat from the liberal values on which international security and the stability of the international trading system were founded. In fact, the implementation of these trade policies differs significantly between the states that utilize them, as reflected in the case of the USA and the EU. This thesis concludes that modern interstate competition has become so systemic that it affects every sector of interstate relations, making trade a field of confrontation seeking for strategic advantages to increase power. The utilization of a state's trade as a tool of its foreign policy, however, redefines the boundaries between economics and politics.

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	8
1.1 Εμπόριο κι εξωτερική πολιτική	8
1.2 Μεθοδολογία	10
1.3 Δομή	11
2. Αξιοποίηση των μέσων της εμπορικής πολιτικής για την προώθηση πολιτικών στόχων	11
2.1 Προλεγόμενα	11
2.2 ΗΠΑ – Κίνα	12
2.3 Ευρωπαϊκή Ένωση – Ρωσία	16
2.4 Συμπεράσματα / Σύνοψη κεφαλαίου	18
3. Αποτελεσματικότητα εμπορικών πολιτικών στον επηρεασμό της συμπεριφοράς των αποδεκτών κρατών	19
3.1 Προλεγόμενα	19
3.2 ΗΠΑ – Κίνα	20
3.3 Ευρωπαϊκή Ένωση – Ρωσία	23
3.4 Συμπεράσματα / Σύνοψη κεφαλαίου	27
4. Ο αντίκτυπος της χρήσης της εμπορικής πολιτικής ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής σε ζητήματα ασφάλειας και διεθνούς εμπορικού συστήματος	28
4.1 Προλεγόμενα	28
4.2 ΗΠΑ-Κίνα	29
4.3 Ευρωπαϊκή Ένωση -Ρωσία	33
4.4 Συμπεράσματα / Σύνοψη κεφαλαίου	34
5. Διαφορές στην εφαρμογή στρατηγικών μεταξύ διαφορετικών κρατών	35
5.1 Προλεγόμενα	35
5.2 Διαφορές στην εμπορική πολιτική ΗΠΑ και ΕΕ	37
5.3 Συμπεράσματα / Σύνοψη κεφαλαίου	39
Συμπεράσματα	39
Βιβλιογραφία	43

1. Εισαγωγή

1.1 Εμπόριο κι εξωτερική πολιτική

Μέχρι πρόσφατα, η φιλελεύθερη διεθνής τάξη, που εγκαθιδρύθηκε μεταπολεμικά, είχε ενθαρρύνει την παγκοσμιοποίηση και είχε προσπαθήσει να κρατήσει υπό έλεγχο τις μεγάλες παγκόσμιες πολιτικές αναταραχές. Ωστόσο, η ανθεκτικότητα αυτής της τάξης να αντέξει εν μέσω ενός αυξανόμενου αριθμού παραγόντων που στρέφονται εναντίον της σήμερα αμφισβητείται. Πολλές, μάλιστα, από τις αντιφιλελεύθερες δυνάμεις, υιοθετώντας προστατευτικές εμπορικές πολιτικές και πρακτικές οικονομικού εθνικισμού, παραμερίζουν τα φιλελεύθερα ιδανικά της παγκόσμιας διακυβέρνησης, μεταξύ των οποίων ξεχωριστή θέση καταλαμβάνει η ενσωμάτωση των εθνικών οικονομιών στη διεθνή οικονομία μέσω του ελεύθερου εμπορίου. Το ελεύθερο εμπόριο, ως πυλώνας της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης, έχει προωθήσει την οικονομική παγκοσμιοποίηση κατά το παρελθόν, ιδίως μεταξύ των δυτικών χωρών. Αυτό βασίζεται σε δύο υποθέσεις: πρώτον, έχει υποστηριχθεί ότι το ελεύθερο εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών βελτιώνει την ευημερία όλων, και δεύτερον, έχει υποστηριχθεί ότι η εμπορική και οικονομική αλληλεξάρτηση και διασύνδεση παράγει ειρήνη μεταξύ των κρατών (Kornprobst&Paul, 2021).

Στο πλαίσιο αυτό, σήμερα, η εμπορική πολιτική, καταστρατηγώντας τα φιλελεύθερα δόγματα, χρησιμοποιείται όλο και περισσότερο για να προάγει πολιτικούς, παρά οικονομικούς στόχους. Αυτή η αξιοποίηση του εμπορίου μπορεί να γίνει κατανοητή στο πλαίσιο της χρήσης οικονομικών μέσων για την επίτευξη αποτελεσμάτων εξωτερικής πολιτικής σύμφωνα με τους στρατηγικούς στόχους ενός κράτους. Άλλωστε, ιστορικά, τα οικονομικά μέσα ήταν ιδιαίτερα επιτυχημένα στο να κάνουν τους άλλους δρώντες να αλλάξουν βούληση και συμπεριφορά, αναδεικνύοντας την σημασία της οικονομικής ισχύος (Breslin&Nesadurai, 2023). Κατά συνέπεια, η εμπορική πολιτική συσχετίζεται όλο και περισσότερο με την εξωτερική πολιτική, καθώς αποκτά γεωπολιτικές διαστάσεις, με αποτέλεσμα οι πολιτικές εμπορίου και ασφάλειας να καθίστανται ολοένα και πιο συνυφασμένες. (Freudlsperger&Meunier, 2024).

Ειδικότερα, στον αντίποδα της προβολής σκληρής στρατιωτικής ισχύος, η εμπορική πολιτική ενός κράτους (λ.χ. δασμοί και κυρώσεις) αντιπροσωπεύει μια μορφή οικονομικού εξαναγκασμού (economic coercion) που στόχο έχει να επηρεάσει την συμπεριφορά άλλων κρατικών δρώντων προς την επιθυμητή κατεύθυνση. Ειδικότερα, ο οικονομικός εξαναγκασμός είναι μια απειλούμενη ή πραγματική επιβολή οικονομικού κόστους σε ένα

κράτος από ένα άλλο με στόχο την απόσπαση μιας πολιτικής παραχώρησης. Στο πλαίσιο των διεθνών σχέσεων, κάθε κράτος επιδιώκει να εξασφαλίσει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για τον εαυτό του και, συχνά, αυτή η επιθυμία έχει ως αποτέλεσμα τη χρήση οικονομικού εξαναγκασμού, όπου το ένα μέρος μπορεί να απαιτήσει από το άλλο μέρος να εφαρμόσει μια πολιτική που το ευνοεί ή να εγκαταλείψει μια πολιτική στην οποία αντιτίθεται. Βέβαια, ο οικονομικός εξαναγκασμός εξαρτάται, σε έναν κόσμο οικονομικής αλληλεξάρτησης, από την ικανότητα ενός κράτους να δημιουργεί κόστος για τον αντίπαλό του (McLean, 2025).

Υπό το πρίσμα αυτό, η άσκηση εμπορικής πολιτικής, χωρίς να απειλεί ή να καταφεύγει στην στρατιωτική βία, καθίσταται εργαλείο προαγωγής των γεωπολιτικών σκοπών ενός κράτους. Στο πλαίσιο αυτό, ο σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο η ασκούμενη εμπορική πολιτική μετατρέπεται σε εργαλείο στρατηγικής πίεσης στο πλαίσιο των σύγχρονων διεθνών εμπορικών σχέσεων, καθώς και της αποτελεσματικότητας της. Ειδικότερα, οι επί μέρους στόχοι της διατριβής περιλαμβάνουν, πρώτον, την ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου που συνδέει την οικονομική ισχύ με τη στρατηγική συμπεριφορά των κρατών, δεύτερον, την εξέταση παραδειγμάτων εμπορικών πολιτικών που ασκήθηκαν ως εργαλεία εξωτερικής πολιτικής, τρίτον, την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εμπορικών πολιτικών στην επίτευξη των διακηρυγμένων στόχων τους, και τέταρτον, την διερεύνηση των συνέπειων τέτοιων πρακτικών στη διεθνή ασφάλεια και την σταθερότητα του διεθνούς εμπορικού συστήματος.

Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή επιχειρεί να επιτύχει τον σκοπό της και τους επιμέρους στόχους της διατυπώνοντας και απαντώντας στα κάτωθι ερευνητικά ερωτήματα:

- α. Πώς και γιατί τα κράτη χρησιμοποιούν εμπορικές πολιτικές ως μέσο στρατηγικής πίεσης στις διακρατικές τους σχέσεις;
- β. Ποια είναι η αποτελεσματικότητα αυτών των εμπορικών πολιτικών στον επηρεασμό της συμπεριφοράς των αποδεκτών κρατών;
- γ. Ποιες είναι οι επιπτώσεις της χρήσης εμπορικών πολιτικών ως μέσου πίεσης στη διεθνή ασφάλεια και στη σταθερότητα του διεθνούς εμπορικού συστήματος;
- δ. Ποιες διαφορές εντοπίζονται στην εφαρμογή τέτοιων στρατηγικών μεταξύ διαφορετικών κρατών;

1.2 Μεθοδολογία

Οι βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην ακαδημαϊκή έρευνα, επειδή η επιστήμη παραμένει, πρωτίστως, μια σωρευτική προσπάθεια. Μεταξύ άλλων μεθόδων, οι βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις είναι απαραίτητες για: (α) τον εντοπισμό όσων έχουν γραφτεί για ένα θέμα, (β) τον προσδιορισμό του βαθμού στον οποίο ένας συγκεκριμένος ερευνητικός τομέας αποκαλύπτει τυχόν ερμηνεύσιμες τάσεις ή πρότυπα, (γ) τη συγκέντρωση εμπειρικών ευρημάτων που σχετίζονται με ένα στενό ερευνητικό ερώτημα, (δ) τη δημιουργία νέων πλαισίων και θεωριών και (ε) τον εντοπισμό θεμάτων ή ερωτημάτων που απαιτούν περισσότερη διερεύνηση (Paré et al., 2015).

Στο πλαίσιο αυτό, οι βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές, όπου στην πιο απλή της εκδοχή συνθέτει την υπάρχουσα βιβλιογραφία και συνήθως εντοπίζει τα υφιστάμενα κενά στη γνώση που αντιμετωπίζει η εμπειρική μελέτη. Ειδικότερα, η *αφηγηματική ανασκόπηση* (narrative literature review) είναι ο «παραδοσιακός» τρόπος ανασκόπησης της υπάρχουσας βιβλιογραφίας και στρέφεται προς μια ποιοτική ερμηνεία της προηγούμενης γνώσης. Με απλά λόγια, μια αφηγηματική ανασκόπηση επιχειρεί να συνοψίσει ή να συνθέσει ότι έχει γραφτεί για ένα συγκεκριμένο θέμα, αλλά δεν επιδιώκει γενίκευση του. Αντίθετα, η αφηγηματική ανασκόπηση συχνά έχει ως αποτέλεσμα την σύνθεση της βιβλιογραφίας για να καταδείξει την αξία μιας συγκεκριμένης άποψης. Σε αυτή τη μάλλον μη συστηματική προσέγγιση, πράγματι, η επιλογή πληροφοριών από πρωτογενή άρθρα είναι υποκειμενική, δεν διαθέτει σαφή κριτήρια για την συμπερίληψη τους και άρα μπορεί να οδηγήσει σε μεροληπτικές ερμηνείες ή συμπεράσματα. Παρά τις επικρίσεις αυτές, όμως, αυτός ο τύπος ανασκόπησης μπορεί να είναι πολύ χρήσιμος για τη συγκέντρωση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σε ένα συγκεκριμένο θεματικό πεδίο και τη σύνθεσή της. Άλλωστε, ο πρωταρχικός σκοπός της είναι να παρέχει στον αναγνώστη ένα ολοκληρωμένο υπόβαθρο για την κατανόηση της τρέχουσας γνώσης, εμπνέοντας έτσι ερευνητικές ιδέες και εντοπίζοντας κενά ή ασυνέπειες σε ένα σύνολο γνώσεων (Paré & Kitsiou, 2017).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή, προκειμένου να απαντήσει στα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί αξιοποιεί κύριος αγγλικές δευτερογενείς πηγές, και ειδικότερα δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά αλλά και βιβλία, καθώς και σε ποσοτικά στατιστικά δεδομένα, έτσι ώστε να συνθέσει την υφιστάμενη γνώση σχετικά με τα υπό διερεύνηση ζητήματα της όσμωσης εμπορικής και εξωτερικής πολιτικής.

1.3 Δομή

Με βάση τα παραπάνω, η δομή της μεταπτυχιακής διατριβής είναι η εξής: το δεύτερο κεφάλαιο θα παρουσιάσει το θεωρητικό πλαίσιο που αφορά την αξιοποίηση των μέσων της εμπορικής πολιτικής για την προώθηση πολιτικών στόχων, εξετάζοντας ιδιαίτερα τις περιπτώσεις του εμπορικού πόλεμου ΗΠΑ–Κίνας και τις κυρώσεις της ΕΕ στην Ρωσία. Έπειτα, το τρίτο κεφάλαιο, αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των εμπορικών μέτρων ως μέσο πίεσης, εστιάζοντας και στις τρεις προαναφερθείσες περιπτώσεις. Το τέταρτο κεφάλαιο, που ακολουθεί, διερευνά τον αντίκτυπο της χρήσης της εμπορικής πολιτικής ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής στο διεθνές εμπορικό και οικονομικό σύστημα, αλλά και σε ζητήματα διεθνούς και περιφερειακής ασφάλειας. Την συνέχεια, στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζονται διακρατικές διαφορές στην αξιοποίηση της εμπορικής πολιτικής, με αναφορές στις περιπτώσεις των ΗΠΑ και της ΕΕ. Τα συμπεράσματα της διατριβής διατυπώνονται στο τελευταίο κεφάλαιο.

2. Αξιοποίηση των μέσων της εμπορικής πολιτικής για την προώθηση πολιτικών στόχων

2.1 Προλεγόμενα

Αν και τα οφέλη του ελεύθερου διεθνούς εμπορίου υπερτερούν, έχει αναπτυχθεί, παράλληλα, και μια επιχειρηματολογία που υπέρ του εμπορικού προστατευτισμού. Αναλυτικότερα, πρώτον, ο προστατευτισμός έχει θεωρηθεί ότι βελτιώνει τους όρους εμπορίου, δηλαδή τους όρους ανταλλαγής των αγαθών μεταξύ των χωρών προς όφελος της εγχώριας οικονομίας και των καταναλωτών της. Δεύτερον, πολύ συχνά διατυπώνεται το επιχείρημα της νηπιακής βιομηχανίας, δηλαδή της ανάγκης ενίσχυσης της βιομηχανικής ανάπτυξης κατά τα πρώτα στάδια της στα οποία είναι ευάλωτη στον ξένο ανταγωνισμό, καθώς οι ξένες βιομηχανίες είναι τεχνολογικά πιο ώριμες και έχουν ήδη μεγαλύτερη κλίμακα. Τρίτον, έχει υποστηριχθεί ότι ο προστατευτισμός προσφέρει δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης σε μία χώρα, η οποία με αυτό τον τρόπο μπορεί να ενισχύσει την οικονομική της αυτοδυναμία, καθώς στην περίπτωση αυτή ο προστατευτισμός επιτρέπει την ταχύτερη οικονομική μεγέθη μίας χώρας. Πέμπτο, ο προστατευτισμός έχει θεωρηθεί και ένας τρόπος για την αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης, καθώς η προστασία των εγχώριων επιχειρήσεων αυξάνει τις ανάγκες για απασχόληση ανθρώπινου δυναμικού. Έκτον, έχουν επίσης υποστηριχθεί ότι ο εμπορικός προστατευτισμός εξυπηρετεί και ζητήματα εθνικής ασφάλειας (Πουρναράκης, 2010: 367-369).

Σε αυτό ακριβώς το πεδίο ανακύπτει και η έννοια της οικονομικής κρατικής τέχνης (economic statecraft). Ειδικότερα, στη βιβλιογραφία υπάρχουν ποικίλοι ορισμοί της έννοιας αυτής. Συχνά, ορίζεται ως η εκούσια χειραγώγηση της οικονομικής αλληλεπίδρασης από ένα κράτος για να κεφαλαιοποιήσει, να ενισχύσει ή να μειώσει τις σχετικές στρατηγικές εξωτερικότητες, ή διατυπωμένο πιο απλά ως η χρήση οικονομικών εργαλείων και σχέσεων για την επίτευξη στόχων εξωτερικής πολιτικής. Η έννοια αυτή, λοιπόν, συνδυάζει την επιθυμία των κρατών να συσσωρεύσουν και να χρησιμοποιήσουν τον πλούτο τους για στρατηγικούς και στρατιωτικούς σκοπούς. Η έννοια της οικονομικής κρατικής τέχνης είναι, συνεπώς, κρατοκεντρική και εξετάζει τις οικονομικές πολιτικές ενός κράτους στο πλαίσιο και στην υπηρεσία των στρατηγικών του στόχων. Επομένως, η οικονομική κρατική τέχνη αφορά τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη χρησιμοποιούν οικονομικά μέσα για την επιδίωξη των στρατηγικών τους συμφερόντων (Lee, 2024: 42-43).

Σήμερα, εν μέσω αυξημένου γεωοικονομικού ανταγωνισμού και μιας πολύ-πολικής διεθνούς τάξης, παρατηρείται αύξηση των κρατικών παρεμβάσεων που στοχεύουν σε ολόκληρες χώρες ή στρατηγικές βιομηχανίες και τεχνολογίες, αντανακλώντας μια νέα εποχή οικονομικής κρατικής τέχνης. Οι εξελίξεις αυτές υπογραμμίζουν πώς οι κυβερνήσεις αξιοποιούν ολοένα και περισσότερο οικονομικά εργαλεία για την επιδίωξη στόχων εθνικής ασφάλειας. Αυτές οι ενέργειες σηματοδοτούν μια έντονη απόκλιση από την ορθοδοξία του τέλους του 20ού αιώνα που υπέθετε ότι οι ολοένα και πιο ελεύθερες αγορές και οι παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού θα προωθούσαν συνεχώς την αποτελεσματικότητα και την αλληλεξάρτηση. Έτσι, σήμερα, η οικονομική κρατική τέχνη ωθεί τα κράτη να ασκήσουν μεγαλύτερο έλεγχο στις αγορές και να επικεντρωθούν σε κυβερνητικά μέτρα που αναδιαμορφώνουν σκόπιμα τα αποτελέσματα της αγοράς για στρατηγικούς σκοπούς, ιδίως σε τομείς που είναι κρίσιμοι για την οικονομική και στρατιωτική ισχύ. Το αποτέλεσμα είναι μια σειρά από παγκόσμιες οικονομικές και εμπορικές συγκρούσεις, καθώς οι μεγάλες δυνάμεις ανταγωνίζονται για να εξασφαλίσουν πλεονεκτήματα έναντι των αντιπάλων τους, εκμεταλλευόμενες τις ασύμμετρες εμπορικές εξαρτήσεις που τους διασφαλίζει το οικονομικό τους εκτόπισμα (Aggarwal&Reddie, 2025).

2.2 ΗΠΑ – Κίνα

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες, με ένα ταχύ ρυθμό οι σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας έχουν οξυνθεί, καθώς μετατοπίζεται το διεθνές σύστημα και απομακρύνεται από την ισορροπία εκείνη, η οποία εξασφάλιζε στην Ουάσινγκτον την πρωτοκαθεδρία. Αυτό το μονοπολικό σύστημα, άρχισε να αντικαθίσταται πλέον από ένα πολύ-πολικό σύστημα, το οποίο

προσφέρει στο Πεκίνο μια νέα θέση, απειλητικά στα συμφέροντα των ΗΠΑ. Η Κίνα, πράγματι, συσσωρεύει διαρκώς οικονομική, αλλά και πολιτική/στρατιωτική ισχύ, απειλώντας την θέση των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα. Έτσι, ο εντεινόμενος ανταγωνισμός ΗΠΑ-Κίνας έχει εκδηλωθεί σε ποικίλα πολιτικά, οικονομικά, στρατιωτικά και άλλα επίπεδα, χωρίς όμως να λάβει τα ψυχροπολεμικά χαρακτηριστικά του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Σοβιετικής (Lawrence, 2013).

Έτσι, λοιπόν, βασικό γνώρισμα του διεθνούς συστήματος σήμερα είναι ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Κίνας, καθώς, από την μια πλευρά η Ουάσινγκτον επιχειρεί να διατηρήσει αλώβητη την πρωτοκαθεδρία της και να αποτρέψει άλλους κρατικούς δρώντες να την αμφισβητήσουν, και από τη άλλη πλευρά το Πεκίνο προσπαθεί να καθιερωθεί ως περιφερειακός ηγεμόνας. Οι ΗΠΑ δεν είναι πλέον η μοναδική υπερδύναμη όπως ήταν μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και την διαμόρφωση ενός μονοπολικού διεθνούς συστήματος, και σήμερα η Κίνα είναι πλέον σε θέση να ανταχθεί στην αμερικάνικη ηγεμονία και να αμφισβητήσει την υπεροχή της, καθώς, αναπόδραστα, η συσσώρευση της οικονομικής ισχύος και ενίσχυσε και την πολιτική της επιρροή. Αυτά τα ανταγωνιστικά συμφέροντα τροφοδοτούν τον εντεινόμενο ανταγωνισμό ΗΠΑ-Κίνας ως προς την διατήρηση ή την ανατροπή της μεταψυχροπολεμικής καθεστηκυίας τάξης (Zaidi&Saud, 2020).

Από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, αναμφίβολα, οι ΗΠΑ ήταν η κυρίαρχη δύναμη στον μεταπολεμικό κόσμο και δημιούργησε μια φιλελεύθερη διεθνή τάξη που αντανάκλούσε τις αρχές και τα συμφέροντά της. Οι ΗΠΑ, ως το ισχυρότερο κράτος στον κόσμο, ενεργούσαν για να διατηρήσουν τους βασικούς κανόνες που διέπουν τις διακρατικές σχέσεις, καθώς η υπεροχή των ΗΠΑ ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαχείριση και τη σταθεροποίηση της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης. Στο πλαίσιο αυτό, οι ΗΠΑ άσκουσαν παγκόσμια ηγεσία διατηρώντας μια ανοιχτή, φιλελεύθερη διεθνή οικονομία και προωθώντας την παγκόσμια συνεργασία. Αυτό, όμως έχει αμφισβητηθεί πρόσφατα από την άνοδο της Κίνας. Μετά από τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις που ξεκίνησαν το 1978, η Κίνα έχει επιτύχει μια αξιοσημείωτη οικονομική ανάπτυξη και το μέγεθος της οικονομίας της προσεγγίζει εκείνο των ΗΠΑ. Στην πραγματικότητα, ανταγωνιζόμενη τις ΗΠΑ σε πολλούς τομείς, η Κίνα ενίσχυσε γρήγορα την οικονομική, τεχνολογική και στρατιωτική της δύναμη και ως εκ τούτου άρχισε να απειλεί την παγκόσμια ηγεμονία των ΗΠΑ. Παρατηρείται, γενικότερα, μια φθίνουσα ηγεμονία των ΗΠΑ και μια επικείμενη κινεζική ηγεμονία (Kim, 2019).

Στο πλαίσιο αυτό, μία από τις διαστάσεις του γεωπολιτικού ανταγωνισμού Ουάσινγκτον-Πεκίνου είναι το μεταξύ τους εμπόριο. Ειδικότερα, κατά τα τέλη της δεκαετίας το 2010 η αμερικανική πλευρά ενίσχυσε την κριτική της κατά της Κίνας για αθέμιτη εμπορική πολιτική και την αναβάθμισε εγείροντας ζητήματα εθνικής ασφάλειας, τα οποία συνδέονταν με την εισαγωγή των κινεζικών αγαθών και την διείσδυση των κινεζικών αγαθών επενδύσεων στην αμερικάνικη αγορά, ιδίως σε ορισμένους ευαίσθητους τομείς. Οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών άρχισαν να γίνονται πεδίο αντιπαράθεσης, και εκδήλωσης ενός εμπορικού πολέμου, όπου οι ΗΠΑ άρχισαν να θέτουν εμπορικούς και επενδυτικούς περιορισμούς, στους οποίους, στην συνέχεια, απαντούσε η Κίνα με αντίστοιχες ενέργειες. Ειδικότερα, η Ουάσινγκτον, καταγγέλλοντας την αντιλαμβανόμενη οικονομική επιθετικότητα της Κίνας, επέβαλε υψηλότερους δασμούς σε διάφορα προϊόντα και περιόρισε τις κινεζικές άμεσες ξένες επενδύσεις, ακολουθώντας μια τυπική προστατευτική εμπορική πολιτική. Αντιδρώντας, η Κίνα έθεσε και αυτή υψηλότερους δασμούς έναντι πολλών αμερικανικών προϊόντων. Η αλληλουχία αυτών των ενεργειών οδήγησε σε ένα εμπορικό πόλεμο μετά το 2017, ο οποίος τελικά, όμως, περιορίστηκε καθώς Ουάσινγκτον και Πεκίνο αυτό-συγκρατήθηκαν με αμοιβαίες υπαναχωρήσεις για να αποτρέψουν μια εκτός έλεγχου εμπορική σύγκρουση. Ως το 2020, η εμπορική διαμάχη μεταξύ των δυο πλευρών είχε αποκλιμακωθεί (Wong&Chirpman-Koty, 2020).

Αναλυτικότερα, στα χρόνια της (πρώτης) προεδρίας του Τραμπ, ο Λευκός Οίκος και το Κογκρέσο άσκησαν πολύ μεγάλη εμπορική πίεση στην Κίνα. Όλα ξεκίνησαν με την υιοθέτηση της Στρατηγικής Εθνικής Ασφάλειας τον Δεκέμβριο του 2017, η οποία όριζε την Κίνα ως αναθεωρητική δύναμη», ενώ το 2018, ο πρόεδρος ενέκρινε έρευνα του εμπορικού αντιπροσώπου των ΗΠΑ για την Κίνα βάσει του νόμου περί εμπορίου του 1974. Αυτή η γραμμή συνεχίστηκε με μια έκθεση του Συμβουλίου Εμπορίου και Παραγωγής των ΗΠΑ, με επικεφαλής τον ιδεολόγο του εμπορικού πολέμου κατά της Κίνας P. Navarro, και δύο ετήσιες εκθέσεις του εμπορικού αντιπροσώπου των ΗΠΑ στο Κογκρέσο σχετικά με τη συμμόρφωση της Κίνας στον ΠΟΕ. Αυτά τα έγγραφα κατηγορούν την Κίνα για ανέντιμες εμπορικές πρακτικές, περιορισμούς στην πρόσβαση ξένων επιχειρήσεων στην εγχώρια αγορά, οικονομική επιθετικότητα, επιδότηση κρατικών επιχειρήσεων, κλοπή τεχνολογίας και πνευματικής ιδιοκτησίας αξίας εκατοντάδων δισεκατομμυρίων δολαρίων ετησίως Κ.Α. Ιδιαίτερα καταδικάζεται ο επιβλαβής κρατικά κατευθυνόμενος μερκαντισμός του Πεκίνο, που οδηγεί σε τεράστια απώλεια θέσεων εργασίας στην αμερικανική βιομηχανία, αλλά και η χειραγώγηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Επιπλέον, η Ουάσινγκτον διακήρυσσε ότι οι ΗΠΑ θα λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για να περιορίσουν την κινεζική πολιτική, ακόμη και

αν δεν ταιριάζουν στους κανόνες του ΠΟΕ (Salitskii&Salitskaya, 2020). Οι στόχοι του εμπορικού αυτού πόλεμου, εκτός από την υποστήριξη της εθνικής ασφάλειας, υπήρξαν πολυάριθμοι: μείωση του εμπορικού ελλείμματος των ΗΠΑ, επαναβιομηχανοποίηση των ΗΠΑ, αποτροπή χωρών από το να εγκαταλείψουν το δολάριο ΗΠΑ ως διεθνές νόμισμα, αύξηση δασμολογικών εσόδων για την αντικατάσταση των φόρων κ.α. (Bouëtetal., 2025).

Οι ΗΠΑ, έτσι, όχι μόνο εγκατέλειψαν τον παραδοσιακό ηγετικό τους ρόλο στο πολυμερές εμπορικό σύστημα, αλλά, ξεκινώντας από τον πρώην Πρόεδρο Τραμπ, εξαπέλυσαν μια άνευ προηγουμένου επίθεση στο ίδιο το σύστημα που κάποτε είχαν δημιουργήσει και ηγηθεί. Απορρίπτοντας κάθε δέσμευση για πολυμερή συνεργασία, οι ΗΠΑ έχουν προβεί σε ωμή χρήση της καταναγκαστικής δύναμης στο εμπόριο. Ενώ αυτό περιελάμβανε την έναρξη ενός εμπορικού πολέμου με την Κίνα, διευρύνθηκε πολύ πέρα από τις εμπορικές σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας. Πράγματι, η κυβέρνηση Τραμπ χρησιμοποίησε επίσης την απειλή και την επιβολή δασμών, μαζί με την απειλή αποχώρησης από διμερείς και περιφερειακές συμφωνίες ελεύθερων συναλλαγών, για να αναγκάσει άλλα κράτη να επανα-διαπραγματευτούν αυτές τις συμφωνίες και να κάνουν μονομερείς παραχωρήσεις στις ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ χρησιμοποίησαν επίσης την απειλή εμπορικών δασμών ως τρόπο πίεσης για να αποσπάσουν και μη εμπορικές παραχωρήσεις από άλλα κράτη. Μάλιστα, ενώ πολλοί ήλπιζαν ότι η κυβέρνηση Μπάιντεν θα αποκήρυσσε γρήγορα και οριστικά τις εμπορικές πολιτικές του Τραμπ, αντίθετα, παρά την δηλωμένη δέσμευση του Προέδρου Μπάιντεν στην πολυμερή προσέγγιση και τη διεθνή συνεργασία, υπήρξε αξιοσημείωτα μικρή αλλαγή στην εμπορική πολιτική των ΗΠΑ υπό τη διοίκησή του (Hopewell, 2022).

Πιο πρόσφατα, η επανεκλογή του Προέδρου Τραμπ αναβίωσε τον εμπορικό πόλεμο με την Κίνα με ακόμη μεγαλύτερη σφοδρότητα. Κατά την πρώτη του θητεία, το 2018, ο Πρόεδρος Τραμπ ξεκίνησε έναν εμπορικό πόλεμο επιβάλλοντας εκτεταμένους δασμούς σε αγαθά που εισέρχονταν στις ΗΠΑ, επικαλούμενος ανησυχίες για το μεγάλο εμπορικό πλεόνασμα της Κίνας, την συναλλαγματική ισοτιμία δολαρίου/γιουάν και ευρύτερες απειλές για την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ. Αυτή η κίνηση αντανάκλασε την αποφασιστικότητα του Τραμπ να απωθήσει την αυξανόμενη παγκόσμια επιρροή της Κίνας, που ενισχύθηκε σε μεγάλο βαθμό μέσω της εμπορικής κυριαρχίας της. Σε πολλές περιπτώσεις, ο Τραμπ μπορεί στο παρελθόν να φαινόταν ασυνεπής ή αναποτελεσματικός στην ικανότητά του να ακολουθήσει τις απειλές του, αλλά αυτή η επιθετική στάση του έδειξε την αποφασιστικότητά του να αντιμετωπίσει την Κίνα κατά μέτωπο. Αυτή η νέα κλιμάκωση του εμπορικού πολέμου κατά την δεύτερη θητεία του Τραμπ καταδεικνύει ξεκάθαρα τη

συνεχιζόμενη μετατόπιση της εξωτερικής οικονομικής πολιτικής των ΗΠΑ προς μια προστατευτική προσέγγιση στο πλαίσιο της απομονωτικής στάσης του Τραμπ και της ρητορικής του «Πρώτα η Αμερική» (Jung, 2025).

2.3 Ευρωπαϊκή Ένωση – Ρωσία

Μετά την εισβολή της Ρωσίας το 2022 στην Ουκρανία, ένας μεγάλος συνασπισμός, με προεξάρχουσες τις ΗΠΑ και την ΕΕ, αλλά και άλλες χώρες, επέβαλε κυρώσεις στη Ρωσία. Οι κυρώσεις αυτές υπήρξαν συντονισμένες, επιβλήθηκαν με ταχύτητα και ήταν μεγάλης κλίμακας, καθώς στόχο είχαν να πλήξουν την οικονομική δραστηριότητα και να μειώσουν την ικανότητα της Ρωσίας να διεξάγει πόλεμο (Nelson, 2022). Ειδικότερα, αυτό το άνευ προηγουμένου επίπεδο μέτρων κυρώσεων κατά της Μόσχας, κατέστησαν τη Ρωσία μία από τις χώρες που έχουν υποστεί τις περισσότερες κυρώσεις στην παγκόσμια ιστορία. Αυτές οι ευρωπαϊκές και διεθνείς κυρώσεις κατά της Ρωσίας δεν ήταν οι πρώτες, καθώς κυρώσεις επιβλήθηκαν επίσης αρκετά χρόνια νωρίτερα, μετά την προσάρτηση της Κριμαίας από τη Ρωσία το 2014. Ωστόσο, ήταν πολύ πιο περιορισμένες σε πεδίο εφαρμογής και στόχευαν κυρίως σε πολιτικά συνδεδεμένες και κρατικές επιχειρήσεις. Αντίθετα, οι κυρώσεις μετά το 2022 ήταν πολύ πιο ολοκληρωμένες. Οι κυρώσεις μετά το 2022 περιλάμβαναν, μεταξύ άλλων, εμπορικά μέτρα τα οποία ήταν δύο τύπων: κατά των ρωσικών εξαγωγών και κατά των ρωσικών εισαγωγών. Οι κυρώσεις που στόχευαν τις ρωσικές εισαγωγές ξεκίνησαν σχεδόν αμέσως μετά την εισβολή, ενώ οι κυρώσεις κατά των ρωσικών εξαγωγών ήρθαν αργότερα, προς το τέλος του 2022 (Egorov, 2025).

Αναλυτικότερα, οι κυρώσεις της ΕΕ κατά της Ρωσίας ερμηνεύονται ως μια μη στρατιωτική αντίδραση στην εισβολή στην Ουκρανία και στην προσάρτηση των περιφερειών Ντονέσκ, Λουχάνσκ, Ζαπορίζιας και Χερσώνας της Ουκρανίας το 2022. Μέχρι και σήμερα, συνολικά, η ΕΕ έχει εφαρμόσει 19 δέσμες κυρώσεων, οι οποίες ρητό στόχο έχουν να ασκήσουν πίεση στην Μόσχα ώστε να τερματίσει τον επιθετικό πόλεμο κατά της Ουκρανίας περιορίζοντας την ικανότητα της να διεξάγει τις εν λόγω επιθετικές πολεμικές επιχειρήσεις. Στον εμπορικό τομέα, η ΕΕ απαγόρευσε τις ρωσικές εισαγωγές μιας σειράς αγαθών, κυρίως πρώτων υλών (χάλυβας, σίδηρος, χυτοσίδηρος, αλουμίνιο, τσιμέντο, χαλκός, ξύλο, χαρτί, καουτσούκ κ.α.) και γενικά προϊόντων, η απαγόρευση εισαγωγής των οποίων θα μπορούσε να ευνοήσει την βιομηχανική ικανότητα των ρωσικών επιχειρήσεων. Επίσης, εύλογα, η ΕΕ απαγόρευσε τις εξαγωγές στην Ρωσία στρατιωτικού και τεχνολογικού υλικού (όπλα, πυρομαχικά, κινητήρες κ.α.) που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από το

στρατιωτικό-βιομηχανικό σύμπλεγμα της Ρωσίας. Εξαιρετικά σημαντικές είναι επίσης οι εμπορικές απαγορεύσεις που έχουν εφαρμοστεί στον τομέα της ενέργειας και συγκεκριμένα στις ρωσικές εισαγωγές αργού πετρελαίου, υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG), προϊόντων διύλισης και άνθρακα (European Council, 2025).

Αυτές οι κυρώσεις που έχει υιοθετήσει η ΕΕ ως βασική πολιτική απάντηση κατά της επιθετικής συμπεριφοράς της Ρωσίας εφαρμόστηκαν σε πολλαπλούς γύρους και σταδιακά έγιναν ο ακρογωνιαίος λίθος της πολιτικής της ΕΕ έναντι της Ρωσίας. Ωστόσο, αν και συχνά οι εν λόγω κυρώσεις θεωρούνται μη αποτελεσματικές, δεν παύουν να εκφράζουν την δέσμευση της ΕΕ στις αρχές της αυτοδιάθεσης και της εδαφικής ακεραιότητας, αλλά και στις αρχές της για τη διατήρηση της ειρήνης, της σταθερότητας, της ευημερίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η επιβολή κυρώσεων ήταν, βέβαια, το αποτέλεσμα συναίνεσης που επιτεύχθηκε μέσω των διαδικασιών διαπραγμάτευσης των κρατών μελών κατά τη διαδικασία χάραξης πολιτικής της ΕΕ. Ωστόσο, δεν είχαν όλα τα κράτη μέλη την ίδια στάση καθώς κάποια έδιναν προτεραιότητα στα οικονομικά συμφέροντα που θίγονταν έναντι των ανησυχιών για την ασφάλεια, ενώ άλλα ζητούσαν μια πιο ουδέτερη στάση. Η γεωγραφική εγγύτητα, όμως, με την Ουκρανία ώθησε την ΕΕ να αντιληφθεί τις πολιτικές και στρατηγικές απειλές από τη Ρωσία, με αποτέλεσμα τη θέσπιση πιο τιμωρητικών κυρώσεων με στόχο τη μεγιστοποίηση του κόστους για τη Ρωσία. Έντός της ΕΕ, η Ρωσία θεωρούνταν όλο και περισσότερο ως δυνητικά επικίνδυνος αντίπαλος για την ευρωπαϊκή ασφάλεια κι επομένως η ΕΕ αναγνώρισε τη σοβαρότητα των επιθετικών πολιτικών της Ρωσίας, οι οποίες θα μπορούσαν ενδεχομένως να έχουν δευτερογενείς επιπτώσεις για μέλη της ΕΕ, ιδίως αυτά της Ανατολικής Ευρώπης και της Βαλτικής (Pertiwī, 2024).

Υπό το πρίσμα αυτό, οι συνεχιζόμενες συγκρούσεις στην Ουκρανία αποτελούν άμεση απειλή για τις πολιτικές πτυχές και τις πτυχές της ασφάλειας της ΕΕ, όπως η δημοκρατία και η περιφερειακή σταθερότητα, νομιμοποιώντας την αυστηρών οικονομικών κυρώσεων από την ΕΕ υπό τον φόβο της πιθανής κλιμάκωσης των ρωσικών στρατιωτικών ενεργειών. Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022, λοιπόν, ανέδειξε σημαντικές γεωπολιτικές απειλές, ωθώντας την ΕΕ να απαντήσει με ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο πρωτοφανών κυρώσεων που είχαν ως στόχο να επιφέρουν πολιτικό και οικονομικό κόστος στη Ρωσία και να αναδείξουν τη γεωστρατηγική επιρροή της ΕΕ. Εν κατακλείδι, οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας αποτελούν οικονομικό μέσο για την επιβολή σημαντικού κόστους στη ρωσική οικονομία και τον περιορισμό της ικανότητάς της να συνεχίσει τον πόλεμο κατά της Ουκρανίας (Meissner & Graiziani, 2023).

Τα περιοριστικά μέτρα είναι συνεπώς εργαλεία πολιτικής που χρησιμοποιεί η ΕΕ για την προώθηση των πολιτικών στόχων της μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η οποία αποτέλεσε πρωτοφανή απειλή για την ευρωπαϊκή τάξη. Η αντίδραση της ΕΕ στην επίθεση της Ρωσίας είχε ως αποτέλεσμα τις μακράν πιο ολοκληρωμένες και μεγάλης κλίμακας κυρώσεις που έχει ποτέ θεσπίσει και εφαρμόσει η ΕΕ ως απάντηση στην απειλή για την ασφάλεια της Ρωσίας στην Ευρώπη. Άλλωστε, η εμπορική πολιτική της ΕΕ ευθυγραμμίζεται με τα γεωπολιτικά συμφέροντα της ΕΕ και την προσπάθεια για στρατηγική αυτονομία, η οποία απαιτεί οι Βρυξέλλες να ευθυγραμμίζουν την οικονομική και την εξωτερική πολιτική με πιο στρατηγικό τρόπο (Meissner, 2023).

2.4 Συμπεράσματα / Σύνοψη κεφαλαίου

Το παρόν κεφάλαιο εξέτασε το ερευνητικό ερώτημα, πώς και γιατί τα κράτη χρησιμοποιούν εμπορικές πολιτικές ως μέσο στρατηγικής πίεσης στις διακρατικές τους σχέσεις;. Ειδικότερα, το παρόν κεφάλαιο τεκμηρίωσε ότι τα κράτη στην προσπάθεια τους να αποκτήσουν μια θέση στο διεθνές σύστημα που προάγει τον στόχο τους για ασφάλεια και πρόσκτηση ισχύος, αξιοποιούν την εμπορική πολιτική και γενικότερα το διεθνές εμπόριο ως μέσο για την προώθηση πολιτικών στόχων. Με μια πρώτη επιφανειακή ανάγνωση, το διεθνές εμπόριο είναι ένα ζήτημα αμιγώς οικονομικό, καθώς επιτρέπει στα κράτη να εισάγουν αγαθά τα οποία δεν παράγουν τα ίδια ή δεν μπορούν να παράγουν αποδοτικά, και αντίστοιχα εξάγουν τα αγαθά εκείνα στην παραγωγή των οποίων έχουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Σε μια βαθύτερη ανάλυση, όμως, τα κράτη χρησιμοποιούν τις εμπορικές πολιτικές, όπως λ.χ. δασμούς και κυρώσεις, για να ασκήσουν πίεση στις διακρατικές σχέσεις και να αξιοποιήσουν προς όφελος τους την ασύμμετρη εμπορική εξάρτηση. Έτσι, όπως έδειξε η περίπτωση των ΗΠΑ εναντίον της Κίνας και της ΕΕ απέναντι στην Ρωσία, η εμπορική πολιτική μπορεί να γίνει εργαλείο εξαναγκασμού με στόχο την αλλαγή συμπεριφοράς ενός κρατικού δρώντα, χωρίς καταφυγή στην ένοπλη βία και την στρατιωτική αντιπαράθεση. Πράγματι, οι δασμοί αυξάνουν το κόστος εισαγωγής και οι κυρώσεις εκμηδενίζουν τις εμπορευματικές συναλλαγές, πλήττοντας έτσι ένα κράτος στερώντας το πολύτιμες αγορές και επιβραδύνοντας την οικονομική του ανάπτυξη. Αυτή η πίεση είναι ικανή να επιφέρει παραχωρήσεις εκ μέρους του κράτους που πλήττεται. Παράλληλα, όμως, δημιουργεί τον κίνδυνο εκδήλωσης ενός εμπορικού πολέμου ή γενικά αντίποινων, ικανών να οδηγήσουν σε περεταίρω κλιμάκωση του διακρατικού ανταγωνισμού.

3. Αποτελεσματικότητα εμπορικών πολιτικών στον επηρεασμό της συμπεριφοράς των αποδεκτών κρατών

3.1 Προλεγόμενα

Σήμερα, η μελέτη των διεθνών σχέσεων θα πρέπει να υπερβαίνει το χάσμα μεταξύ της Δύσης και Υπόλοιπων (WestandtheRest) και να λαμβάνει υπόψη τη φύση και τα χαρακτηριστικά μιας μετα-δυτικής ποικιλόμορφης παγκόσμιας τάξης (Acharya, 2014). Πράγματι, στον 21ο αιώνα, το εμπόριο έχει υπερβεί σε μεγάλο βαθμό τη συνήθη λειτουργία του που είναι συνδεδεμένη με την οικονομική ευημερία. Στην τρέχουσα παγκόσμια πολιτική, οι χώρες χρησιμοποιούν συχνότερα εργαλεία της εμπορικής πολιτικής όχι μόνο για να προστατεύσουν και να ενισχύσουν τις εγχώριες βιομηχανίες τους, αλλά και ως εργαλεία επιρροής και εξαναγκασμού έναντι τρίτων χωρών. Το εμπόριο δεν στερούταν ποτέ πολιτικών κινήτρων, αλλά, πλέον, έχει γίνει ένα βασικό εργαλείο στον στρατηγικό ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών. Περιπτώσεις όπως αυτές που μελετήθηκαν στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή, δείχνουν πώς χρησιμοποιούνται τα εμπορικά μέτρα για την επίτευξη στόχων εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας. Ακόμη και παλαιότερα, άλλωστε, ο κύριος σκοπός των εμπορικών πολιτικών ήταν να ενισχύσουν και να διατηρήσουν τον πλούτο και τη δύναμη ενός κράτους. Η μετατροπή, όμως, του εμπορίου σε «όπλο» της εξωτερικής πολιτικής βασίστηκε σε δύο μηχανισμούς: την δημιουργία ασύμμετρης εξάρτησης και την δυνατότητα αξιοποίησης των εμπορικών σχέσεων. Στο πλαίσιο αυτό, η χώρα με την καλύτερη διαπραγματευτική θέση έχει την δυνατότητα να μετατρέψει την εμπορική ανταλλαγή μεταξύ εταιρών σε μέσο εξαναγκασμού (Hoffman, 2025).

Αν και οι διεθνείς θεσμοί μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο προσπάθησαν να κρατήσουν την πολιτική μακριά από το εμπόριο μέσω της ίδρυσης της GATT και αργότερα του ΠΟΕ, η κυριαρχία στην αγορά συχνά λειτουργούσε πέρα από τους κανόνες, επιτρέποντας στα κράτη να εκμεταλλεύονται στρατηγικά τα εμπορικά μέσα ακόμη και μέσα σε φαινομενικά ουδέτερα πολυμερή πλαίσια. Όμως, η χρήση του εμπορίου ως όπλου ενέχει κινδύνους που είναι αναπόφευκτοι. Ο εμπορικός εξαναγκασμός μπορεί να προκαλέσει αντίποινα και συστημική αστάθεια διακόπτοντας τις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού, αλλάζοντας τις επενδυτικές ροές και διαβρώνοντας την αξιοπιστία ενός κράτους προς τους υπόλοιπους εμπορικούς του εταίρους. Παράλληλα, η συνθήκη αυτή μπορεί να οδηγήσει τα

πληττόμενα κράτη να επινοήσουν νέες ιδέες και να συναλλάσσονται με διαφορετικούς εταίρους εκτρέποντας τις ροές εμπορίου και μειώνοντας έτσι σταδιακά την εμπορική πίεση που δέχονται. Έτσι, το εμπόριο ως όπλο είναι το πιο ισχυρό μόνο εάν εφαρμόζεται ως βραχυπρόθεσμο μέτρο και όχι ως μια μακροπρόθεσμη πολιτική (Luck, 2025).

3.2 ΗΠΑ – Κίνα

Οι εμπορικοί πόλεμοι μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας έχουν αναδειχθεί σε μια από τις σημαντικότερες οικονομικές αντιπαραθέσεις του 21ου αιώνα, αναδιαμορφώνοντας τα παγκόσμια εμπορικά πρότυπα και τις χρηματοπιστωτικές αγορές. Ο εμπορικός πόλεμος αυτός ξεκίνησε το 2018 από την κυβέρνηση Τραμπ με μια σειρά κλιμακούμενων δασμών, ακολουθούμενος από αντίποινα από την Κίνα. Ενώ αρχικά διατυπώθηκε ως μέσο αντιμετώπισης των εμπορικών ανισοροπιών, το εύρος και η κλίμακα της διαμάχης επεκτάθηκαν γρήγορα, επηρεάζοντας ένα ευρύ φάσμα τομέων. Η παρατεταμένη φύση των εμπορικών εντάσεων είχε εκτεταμένες συνέπειες όχι μόνο για τις εγχώριες οικονομίες των ΗΠΑ και της Κίνας, αλλά και για το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Στις ΗΠΑ, οι βιομηχανίες που εξαρτώνται από τις κινεζικές αλυσίδες εφοδιασμού ή τις αγορές εξαγωγών αντιμετώπισαν αυξημένο κόστος και αβεβαιότητα στην αγορά. Ομοίως, η οικονομία της Κίνας, η οποία βασίζεται στις εξαγωγές, γνώρισε επιβράδυνση, προκαλώντας μια στρατηγική στροφή προς την εγχώρια κατανάλωση, την τεχνολογική αυτοδυναμία και τους εναλλακτικούς εμπορικούς εταίρους. Και τα δύο κράτη βίωσαν αλλαγές στη νομισματική πολιτική, τη δυναμική των νομισμάτων τους και το επενδυτικό κλίμα, καθώς οι κεντρικές τράπεζες και οι συμμετέχοντες στην αγορά προσαρμόστηκαν σε ένα πιο ασταθές και κατακερματισμένο οικονομικό περιβάλλον (Sudarshan, 2025).

Η κυβέρνηση των ΗΠΑ είχε ήδη εφαρμόσει, λοιπόν, μια σειρά από αυξήσεις δασμών στις εισαγωγές κατά τη διάρκεια της πρώτης θητείας του Ντόναλντ Τραμπ. Ορισμένες μελέτες έχουν αξιολογήσει τον αντίκτυπο των δασμών αυτών στην οικονομία των ΗΠΑ διερευνώντας τις οικονομικές συνέπειες στις ΗΠΑ και τα ευρήματα τους υποδεικνύουν τα εξής: οι παγκόσμιες τιμές για τα προϊόντα που στόχευαν οι δασμοί του 2018-2019 δεν μειώθηκαν, οι δασμοί των ΗΠΑ και τα αντίποινα των εταίρων τους μείωσαν σημαντικά τόσο τις εισαγωγές όσο και τις εξαγωγές των ΗΠΑ, οι δασμοί δεν είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην τόνωση της απασχόλησης και έπληξαν ιδιαίτερα ορισμένους κλάδους, επήλθε μια οριακή μείωση του πραγματικού εθνικού εισοδήματος των ΗΠΑ. Αντίστοιχα, πρώιμες μελέτες του υπάρχοντος κύματος προστατευτισμού στις ΗΠΑ υπέδειξαν πιθανή

μείωση του αμερικανικού ΑΕΠ και γενικότερα έναν αναλογικά πιο αρνητικό αντίκτυπο στις ΗΠΑ έναντι της Κίνας (Bouëtetal., 2025).

Πράγματι, ο αντίκτυπος του εμπορικού πολέμου ΗΠΑ-Κίνας στο εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ και άρα στην απεξάρτηση από την κινεζική οικονομία είναι περιορισμένος, καθώς το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ισούται με τη διαφορά μεταξύ εθνικών αποταμιεύσεων και επενδύσεων και δεν καθορίζεται από τις διμερείς εμπορικές ροές. Όσο αυτό το χάσμα αποταμιεύσεων-επενδύσεων στις ΗΠΑ παραμένει μεγάλο, η εμπορική πολιτική από μόνη της δεν μπορεί να μειώσει το συνολικό εμπορικό έλλειμμα. Σε αυτό το πλαίσιο, οι δασμοί που επιβλήθηκαν στην Κίνα κατά την περίοδο από το 2018 μείωσαν το διμερές εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ με την Κίνα, αλλά αυτή η βελτίωση δεν μεταφράστηκε σε μικρότερο συνολικό εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ. Αντίθετα, το συνολικό έλλειμμα διευρύνθηκε μετά το 2018, παράλληλα με ένα αυξανόμενο χάσμα αποταμιεύσεων-επενδύσεων. Άρα, οι δασμοί δεν αντιμετωπίζουν τους υποκείμενους μακροοικονομικούς παράγοντες του εμπορικού ισοζυγίου και επομένως δεν μπορούν να το μειώσουν μακροπρόθεσμα. Στην πράξη, καθώς οι εισαγωγές από την Κίνα έγιναν πιο ακριβές λόγω των δασμών, οι αμερικανικές εταιρείες μετατόπισαν τις προμήθειές τους σε άλλες χώρες. Κατά συνέπεια, η μείωση του διμερούς ελλείμματος με την Κίνα αντισταθμίστηκε από την αύξηση των εμπορικών ελλειμμάτων με άλλους εμπορικούς εταίρους. Στην πραγματικότητα, η σύνθεση του εμπορικού ελλείμματος των ΗΠΑ άλλαξε, αλλά το συνολικό του μέγεθος δεν συρρικνώθηκε. Οι δασμοί απλώς ανακατανέμουν τις εμπορικές ροές μεταξύ των χωρών αντί να διορθώσουν τη συνολική ανισορροπία ΗΠΑ-Κίνας (Rojas-Suarez&Albe, 2025).

Αναλυτικότερα, οι Ηνωμένες Πολιτείες παραδοσιακά είχαν ένα από τα μεγαλύτερα εμπορικά ελλείμματα με την Κίνα στον κόσμο και παραμένουν σε αυτήν τη θέση τον Οκτώβριο του 2025, ακόμη και μετά από την αναθεώρηση του αμερικανικού δασμολογικού συστήματος υπό την κυβέρνηση Τραμπ. Παρά τη μείωση των κινεζικών εισαγωγών στις ΗΠΑ, το πλεόνασμα του κινεζικού εμπορικού ισοζυγίου με τις ΗΠΑ εξακολουθούσε να ανέρχεται σε σχεδόν 25 δισεκατομμύρια δολάρια τον Οκτώβριο του 2025, ξεπερνώντας μόνο το Χονγκ Κονγκ. Άλλες χώρες που έχουν μεγάλα ελλείμματα με την Κίνα περιλαμβάνουν την Ινδία, το Βιετνάμ και το Μεξικό. Ενώ οι ΗΠΑ έχουν μειώσει ελαφρώς την εξάρτησή τους από την Κίνα, αυτό σημαίνει ότι άλλες χώρες αγοράζουν περισσότερα από την Κίνα, καθώς η χώρα έχει προωθήσει επιθετικά τα προϊόντα της στην αγορά προκειμένου να διατηρήσει τον όγκο των εξαγωγών. Η Κίνα, ωστόσο, βρίσκεται στην κορυφή της λίστας με τις χώρες με το ισχυρότερο εξαγωγικό εμπόριο (Buchholz, 2025).

Στις αρχές του 2025, οι Κινέζοι κατασκευαστές, φοβούμενοι έναν νέο εμπορικό πόλεμο, έσπευσαν να μειώσουν τις εξαγωγές μετά την εκλογική νίκη του προέδρου των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ, ο οποίος είχε δεσμευτεί να επιβάλει τιμωρητικούς δασμούς στις εισαγωγές από την Κίνα λόγω του διευρυνόμενου εμπορικού ελλείμματος. Ένα χρόνο αργότερα, σε μια εντυπωσιακή επίδειξη ανθεκτικότητας, η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο σημείωσε εμπορικό πλεόνασμα ρεκόρ ύψους 1 τρισεκατομμυρίου δολαρίων μόνο τους πρώτους 11 μήνες του έτους, το οποίο και συνιστά ένα ορόσημο που κανένα άλλο έθνος δεν έχει πετύχει. Το εκπληκτικό αποτέλεσμα, που υπογραμμίζει ότι η αμερικανική αγορά δεν είναι εντελώς αναντικατάστατη, έχει ενισχύσει την αυτοπεποίθηση του Κινέζικου ηγέτη Xi Jinping να υιοθετήσει μια σκληρή προσέγγιση με τον Τραμπ σε όλη τη διάρκεια του παρατεταμένου εμπορικού πολέμου. Ενώ οι δύο χώρες έχουν μειώσει τις εντάσεις και έχουν επιστρέψει σε μια εύθραυστη εμπορική εκεχειρία μετά τη συνάντηση Trump και Xi τον Οκτώβριο του 2025, μια τελική συμφωνία δεν φαίνεται να έχει επιτευχθεί (Liu, 2025).

Ειδικότερα, αυτή η συμφωνία περιλαμβάνει κινεζικές δεσμεύσεις βάση των οποίων το Πεκίνο συμφώνησε να εξαλείψει τους ελέγχους εξαγωγών της Κίνας σε σπάνιες γαίες και άλλα κρίσιμα ορυκτά, να συναινέσει στον τερματισμό των κινεζικών αντιποίνων κατά των κατασκευαστών ημιαγωγών των ΗΠΑ και άλλων μεγάλων αμερικανικών εταιρειών, και να ανοίξει την αγορά της Κίνας σε διάφορες γεωργικές εξαγωγές. Επίσης, η Κίνα θα αναστείλει όλους τους δασμούς αντιποίνων που είχε ανακοινώσει από τις 4 Μαρτίου 2025 και μετά, αλλά και δεσμεύτηκε να αναστείλει όλα τα μη δασμολογικά αντίμετρα που ελήφθησαν κατά των ΗΠΑ την ίδια περίοδο (WhiteHouse, 2025).

Οι εκτιμήσεις για τον αντίκτυπο των δασμών των ΗΠΑ στην κινεζική οικονομία στο μέλλον ποικίλλουν σημαντικά. Πολλές από τις αναλύσεις που διεξήχθησαν κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι που επιβλήθηκαν από τις ΗΠΑ θα μείωναν την αύξηση του ΑΕΠ της Κίνας από 0,5 έως και 2,5% ανάλογα με το μέγεθος των δασμών και την έκταση των μέτρων τόνωσης της κινεζικής οικονομίας. Επίσης, οι δασμοί ενδέχεται να προκαλέσουν ύφεση ή οικονομική επιβράδυνση σε άλλες περιοχές του κόσμου, μειώνοντας τη ζήτηση για κινεζικά προϊόντα πέρα από τις ΗΠΑ. Επιπρόσθετα, τα αντίποινα της Κίνας θα μπορούσαν να αυξήσουν το κόστος για τους εγχώριους παραγωγούς και να έχουν αρνητικό αντίκτυπο στο επιχειρηματικό κλίμα στην Κίνα και να μειώσουν περαιτέρω τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Ταυτόχρονα, η κινεζική κυβέρνηση είναι πιθανό να λάβει μια σειρά μέτρων σε μια προσπάθεια να διατηρήσει την ανάπτυξη. Εκτός από τα μέτρα τόνωσης που έχει

ανακοινώσει τους τελευταίους μήνες, το Πεκίνο θα μπορούσε να εντείνει περαιτέρω τις προσπάθειές του για την επέκταση της εγχώριας ζήτησης, τη μείωση του κόστους δανεισμού για τους παραγωγούς και την επιδίωξη αύξησης των εξαγωγών σε τρίτες αγορές. Η μακροπρόθεσμη επίδραση στην οικονομία της Κίνας είναι ακόμη πιο δύσκολο να προσδιοριστεί, καθώς η παγκόσμια οικονομική θέση της Κίνας θα μπορούσε να βελτιωθεί εάν η οικονομική στρατηγική και η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ αποδυναμώσουν, τελικά, τα δικά τους οικονομικά θεμέλια και τη διεθνή τους θέση, δημιουργώντας μεγαλύτερες ευκαιρίες για την Κίνα (Kennedyetal., 2025).

Εν κατακλείδι, ως η μεγαλύτερη οικονομική σύγκρουση στη σύγχρονη εποχή, ο εμπορικός πόλεμος ΗΠΑ-Κίνας έχει διεγείρει το αυξανόμενο επιστημονικό ενδιαφέρον για τον οικονομικό του αντίκτυπο, συμπεριλαμβανομένου του αντίκτυπού του στις αμερικανικές και κινεζικές εταιρείες, τους εργαζόμενους και τους καταναλωτές, στα περιφερειακά ή παγκόσμια εμπορικά πρότυπα, αλλά στις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας. Γενικά, ο εμπορικός πόλεμος έχει μειώσει το εμπόριο ΗΠΑ-Κίνας, αν και δεν οδήγησε απαραίτητα σε επιβράδυνση της ανάπτυξης του παγκόσμιου εμπορίου λόγω της ανακατανομής των εξαγωγών σε άλλα μέρη του κόσμου (Zeng&Kym, 2025).

3.3 Ευρωπαϊκή Ένωση – Ρωσία

Μετά την στρατιωτική εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η ΕΕ -όπως προαναφέρθηκε- επέβαλε κυρώσεις στη Ρωσία, που μεταξύ άλλων αφορούσαν και εμπορικές απαγορεύσεις. Ειδικότερα, μέχρι και το 2022 η Ρωσία ήταν ένας από τους κύριους εμπορικούς εταίρους της ΕΕ. Από το 1997, οι εμπορικές και οικονομικές σχέσεις της ΕΕ με τη Ρωσία βασίζονταν σε μια διμερή συμφωνία εταιρικής σχέσης και συνεργασίας, ενώ από το 2012, όταν η Ρωσία προσχώρησε στον ΠΟΕ, οι εμπορικές σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας πλαισιώνονταν, επίσης, από πολυμερείς κανόνες του ΠΟΕ (European Commission, 2025).

Οι εμπορικές κυρώσεις που επιβλήθηκαν είχαν ουσιαστικό αντίκτυπο στον όγκο και την αξία του εμπορίου ΕΕ-Ρωσίας. Αναλυτικότερα, το 2024 η Ρωσία ήταν ο 15^{ος} μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της ΕΕ, αντιπροσωπεύοντας το 1,3 % των συνολικών εμπορευματικών συναλλαγών της ΕΕ με τον κόσμο. Από την άλλη πλευρά, ενώ το 2020 η ΕΕ ήταν ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας, το 2024 η ΕΕ ήταν ο τρίτος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας, αντιπροσωπεύοντας το 38,4% των συνολικών εμπορευματικών συναλλαγών της χώρας με τον κόσμο. Το 10,3% των εισαγωγών της

Ρωσίας προήλθε από την ΕΕ και το 7,3% των εξαγωγών της κατευθύνθηκε στην ΕΕ. Τα αντίστοιχα μερίδια για το 2020 ήταν 36,5% και 37,9%. Ως προς την αξία των εμπορευμάτων, το 2024 το συνολικό εμπόριο αγαθών μεταξύ της ΕΕ και της Ρωσίας ανήλθε σε 67,5 δισεκατομμύρια ευρώ, σε σύγκριση με 257,5 δισεκατομμύρια ευρώ το 2021. Οι εισαγωγές της ΕΕ ανήλθαν σε 35,9 δισεκατομμύρια ευρώ και κυριαρχήθηκαν από καύσιμα (22,3 δισεκατομμύρια ευρώ, 62,1%), βιομηχανικά προϊόντα (2,8 δισεκατομμύρια ευρώ, 7,8%) και μεταλλεύματα (2,6 δισεκατομμύρια ευρώ, 7,2%). Οι εξαγωγές της ΕΕ προς τη Ρωσία το 2024 ανήλθαν συνολικά σε 31,5 δισεκατομμύρια ευρώ, σε σύγκριση με 99,0 δισεκατομμύρια ευρώ το 2021, περιλαμβάνοντας κυρίως χημικά προϊόντα (13,7 δισ. ευρώ), τρόφιμα και πρώτες ύλες (5,9 δισ. ευρώ) και μηχανήματα και εξοπλισμό (4,1 δισ. ευρώ) (European Commission, 2025).

Πράγματι, το εμπόριο της ΕΕ με τη Ρωσία έχει επηρεαστεί έντονα μετά από την έναρξη της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία το 2022 και τους διάφορους περιορισμούς στις εισαγωγές και τις εξαγωγές διαφόρων προϊόντων που επέβαλε η ΕΕ. Το άμεσο αποτέλεσμα ήταν η μείωση των εξαγωγών προς τη Ρωσία κατά 61% και η μείωση των εισαγωγών από τη Ρωσία κατά 89% μεταξύ του 1ου τριμήνου του 2022 και του 3ου τριμήνου του 2025, όπως παρατηρείται στο Διάγραμμα 1. Κατά συνέπεια, το εμπορικό ισοζύγιο της ΕΕ με τη Ρωσία, το οποίο ήταν ελλειμματικό έως το 1ο τρίμηνο του 2025, παρουσίασε μικρό πλεόνασμα το 2ο τρίμηνο του 2025 και ακόμη μεγαλύτερο το 3ο τρίμηνο του 2025. Αυτό το θετικό εμπορικό ισοζύγιο με τη Ρωσία είναι πρωτοφανές στις εμπορευματικές σχέσεις των δυο εταίρων (Eurostat, 2026).

Από την άλλη πλευρά, οι ευρωπαϊκές εμπορικές κυρώσεις προκάλεσαν έναν απότομο και εκτεταμένο αναπροσανατολισμό του εξωτερικού εμπορίου της Ρωσίας, με την Κίνα να έχει αντικαταστήσει την ΕΕ ως τον κύριο εμπορικό εταίρο της χώρας. Ειδικότερα, πριν από την έναρξη του πολέμου, σχεδόν το ήμισυ των εξαγωγών αγαθών της Ρωσίας έφτανε στην ΕΕ, αλλά μέχρι τα μέσα του 2025, αυτό το μερίδιο είχε καταρρεύσει σε μόλις 8%. Παρόμοια απότομη πτώση παρατηρείται και από την πλευρά των εισαγωγών από την ΕΕ, οι οποίες από περίπου το ένα τρίτο των συνολικών εισαγωγών έφτασαν στα μέσα του 2025 σε μόλις 12%. Τα εμπορικά στοιχεία καθιστούν σαφές ότι οι εμπορικές κυρώσεις έχουν ανατρέψει το εξωτερικό εμπόριο της Ρωσίας. Μάλιστα, οι χώρες που δεν έχουν συμμετάσχει στις δυτικές κυρώσεις έχουν ωφεληθεί περισσότερο από αυτή τη στροφή, και κυρίως η Κίνα, αλλά και η Ινδία και η Τουρκία. Ο ρόλος της Κίνας ξεχωρίζει ιδιαίτερα αφού πλέον αντιπροσωπεύει περίπου το 30% των εξαγωγών της Ρωσίας και το 35% των

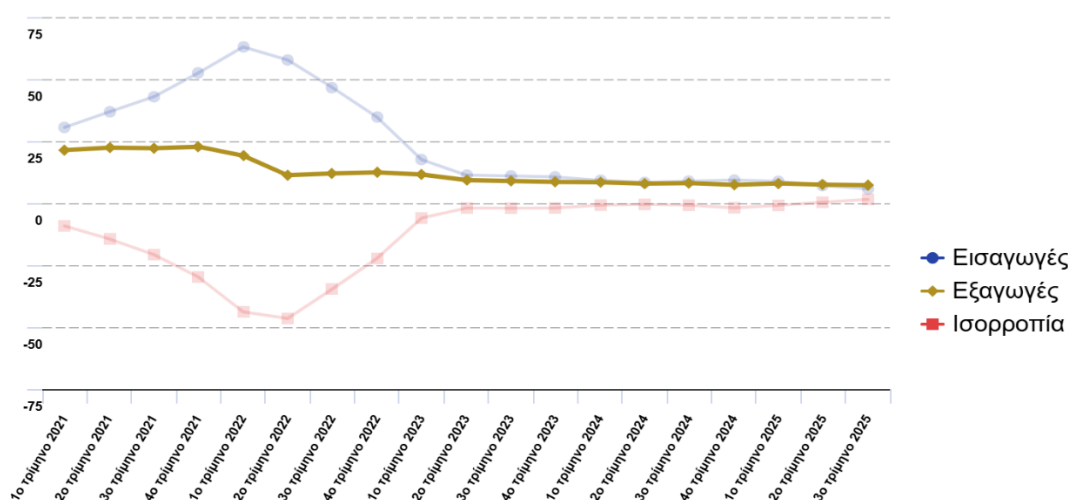
εισαγωγών της, σε σύγκριση με 16% και 30%, αντίστοιχα, πριν από την έναρξη του πολέμου το 2022. Η στροφή, όμως, της Ρωσίας προς την Κίνα δεν είναι το αποτέλεσμα μιας στρατηγικής απόφασης, αλλά μάλλον η αναπόφευκτη συνέπεια της γεωπολιτικής και εμπορικής απομόνωσης της χώρας. Παρατηρείται, επίσης, μια σαφή μείωση της αξίας των εξαγωγών της Ρωσίας μετά το 2022 όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2, καθώς οι ενεργειακοί της πόροι που έχουν ανακατευθυνθεί από την ΕΕ πωλούνται σε χαμηλότερες τιμές (Astrov, 2025).

Παρόλο αυτά, οι εμπορικοί περιορισμοί που επέβαλε η ΕΕ στην Ρωσία δεν φαίνεται να πέτυχαν τον πρωταρχικό της στόχο, δηλαδή να συνδράμουν στην πολεμική αποδυνάμωση της Ρωσίας και τον τερματισμό της σύγκρουσης στην Ουκρανία. Πράγματι, ο πόλεμος συνεχίζεται αν και σε μεγάλο βαθμό βρίσκεται σε αδιέξοδο. Στις αρχές και τα μέσα του 2025, η Ρωσία συνεχίζει την αργή προέλαση της, ειδικά στην ανατολική Ουκρανία, αλλά χωρίς να επιτύχει μια αποφασιστική πρόοδο. Ουσιαστικά, τα εδαφικά κέρδη της Ρωσίας παραμένουν οριακά σε σχέση με την κλίμακα των μαχών, ενώ η Ουκρανία αντιστέκεται (Fuente, 2025). Την ίδια στιγμή, οι κυρώσεις της ΕΕ έχουν μεν ασκήσει σημαντική πίεση στη ρωσική οικονομία, αλλά έχουν επίσης αποδειχθεί επώδυνες για τα κράτη μέλη της ΕΕ που επιβάλλουν κυρώσεις. Η αναδιάρθρωση των εφοδιαστικών αλυσίδων έχει επιφέρει κόστος στην ευρωπαϊκή οικονομία και τα αντίποινα της Μόσχας, ιδίως στον τομέα του φυσικού αερίου, έχουν επηρεάσει σημαντικά τον ευρωπαϊκό ενεργειακό εφοδιασμό και τις τιμές. Καθώς οι γεωοικονομικές εντάσεις κλιμακώνονται και η κρίση κόστους ζωής της ΕΕ βαθαίνει, τα ευρωπαϊκά κράτη καλούνται να αναπτύξουν μηχανισμούς οικονομικής και κοινωνικής ανθεκτικότητας. Σε αντίθεση με τις περισσότερες προσπάθειες κυρώσεων μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, όπου οι διεθνείς συνασπισμοί ηγήθηκαν συντονισμένων, ασύμμετρων ενεργειών εναντίον μικρότερων, σε μεγάλο βαθμό απομονωμένων κρατών, οι κυρώσεις κατά της Ρωσίας απέτυχαν να συγκεντρώσουν διεθνή υποστήριξη. Αυτό βοήθησε τη ρωσική πολεμική οικονομία να αμβλύνει σημαντικά το πλήγμα που δέχθηκε από τις κυρώσεις (Tarantetal., 2024).

Εν κατακλείδι, οι κυρώσεις που επέβαλε η ΕΕ αποτελούν ένα από τα πιο συχνά χρησιμοποιούμενα μέσα εξωτερικής πολιτικής από κράτη και διεθνείς οργανισμούς σε απάντηση σε παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου. Όμως, η αποτελεσματικότητα των κυρώσεων αποτελεί αντικείμενο εκτεταμένης επιστημονικής συζήτησης εδώ και αρκετές δεκαετίες, ωστόσο δεν έχει προκύψει οριστική συμφωνία σχετικά με τις συνθήκες υπό τις οποίες επιτυγχάνουν. Αν και τα κράτη μπορούν να αξιοποιήσουν ένα ευρύ φάσμα μέτρων

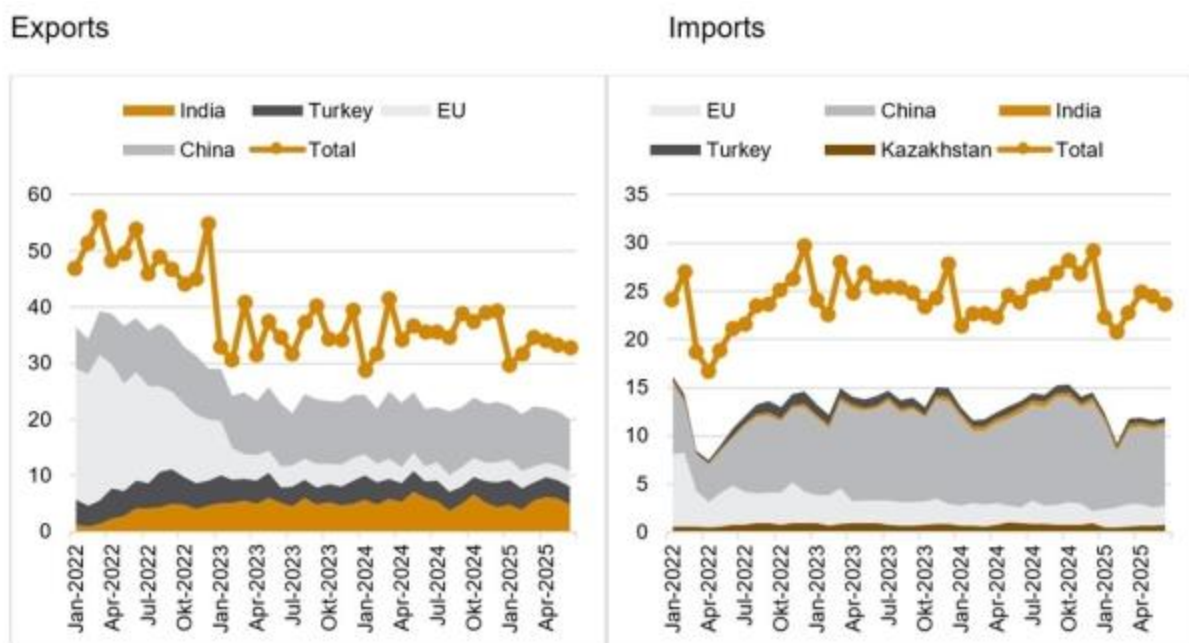
επιβολής εμπορικών κυρώσεων, η αποτελεσματικότητα τους φαίνεται να εξαρτάται ουσιαστικά από το πόσο καλά έχουν σχεδιαστεί. Σε αυτό το πλαίσιο, η εξέταση των επιλογών της ΕΕ κατά τη διαμόρφωση των κυρώσεων είναι μια δύσκολη διαδικασία, καθώς αυτές οι αποφάσεις έχουν σημαντικές επιπτώσεις για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Ενώ, σε θεωρητικό επίπεδο, οι κυρώσεις μπορούν, να επιβάλουν αλλαγή συμπεριφοράς στην Ρωσία επιφέροντας σημαντικό κόστος, μπορούν επίσης να προκαλέσουν ακούσιες αρνητικές επιπτώσεις, ιδίως για τα ίδια τα κράτη-μέλη που επιβάλλουν κυρώσεις. Κατά συνέπεια, η ΕΕ θα πρέπει να αξιολογεί διαρκώς προσεκτικά και συστηματικά τις διάφορες παραμέτρους των κυρώσεων που επέβαλε στην Μόσχα προκειμένου να μεγιστοποιήσει την αποτελεσματικότητά τους, ελαχιστοποιώντας παράλληλα τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις (Meissner, 2022).

Διάγραμμα 1. Εμπορευματικές συναλλαγές της ΕΕ με την Ρωσία

Πηγή: Eurostat (2026)

Διάγραμμα 2. Ρωσικές εξαγωγές και εισαγωγές αγαθών (δισεκ. δολάρια)

Πηγή: Astrov (2025)

3.4 Συμπεράσματα / Σύνοψη κεφαλαίου

Το παρόν κεφάλαιο εξέτασε το ερευνητικό ερώτημα «Ποια είναι η αποτελεσματικότητα αυτών των εμπορικών πολιτικών στον επηρεασμό της συμπεριφοράς των αποδεκτών κρατών;». Ειδικότερα, το παρόν κεφάλαιο διερεύνησε τον βαθμό αποτελεσματικότητα εμπορικών πολιτικών στον επηρεασμό της συμπεριφοράς των αποδεκτών κρατών, έτσι όπως αυτό αποτυπώνεται στη περίπτωση των δασμών των ΗΠΑ στις κινεζικές εισαγωγές και των εμπορικών κυρώσεων της ευρωπαϊκής κοινής αγοράς στην Ρωσία. Στην πράξη, διαφαίνεται ότι οι εμπορικοί δασμοί έχουν περιορισμένη αποτελεσματικότητα στην επίτευξη ευρύτερων οικονομικών ή πολιτικών στόχων, καθώς, αναπόδραστα, επιφέρουν κόστη και στην χώρα που τους επιβάλλει, αφού κατά κανόνα ενεργοποιεί εμπορικά αντίποινα, αλλά και αυξάνει το κόστος των εισαγόμενων αγαθών. Οι δασμοί και οι κυρώσεις, σε οικονομικό επίπεδο, μπορεί μεσοπρόθεσμα να φέρνουν τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, όμως, μακροπρόθεσμα, οι επιπτώσεις εξασθενούν καθώς το εμπόριο εκτρέπεται σε άλλους εταίρους. Γενικότερα, η αποτελεσματικότητα των εμπορικών πολιτικών στον επηρεασμό της συμπεριφοράς των αποδεκτών κρατών είναι περιορισμένη, αλλά και επικίνδυνη καθώς ενδέχεται να πλήξει τελικά τα κράτη που εφαρμόζουν αυτές τις εμπορικές πολιτικές. Ως εκ τούτου, η εφαρμογή υψηλών δασμών ή κυρώσεων θα πρέπει να συνδυάζεται στενότερα με θετικά κίνητρα για τις στοχευόμενες χώρες (λ.χ. επενδυτικές

συμφωνίες, ελάφρυνση του χρέους, αναπτυξιακή βοήθεια κ.α.), αλλά κυρίως, θα πρέπει να λειτουργούν από κοινού με ένα ευρύ φάσμα εργαλείων εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (λ.χ. στρατιωτική αποτροπή, διπλωματική πίεση κ.α.) σε εναρμόνιση με ένα μακροπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό.

4. Ο αντίκτυπος της χρήσης της εμπορικής πολιτικής ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής σε ζητήματα ασφάλειας και διεθνούς εμπορικού συστήματος

4.1 Προλεγόμενα

Μια σειρά κρίσεων τα τελευταία χρόνια έχει αλλάξει τις αντιλήψεις σχετικά με το εμπόριο και την αλληλεξάρτηση. Το ελεύθερο διεθνές εμπόριο που παλαιότερα θεωρούνταν κρίσιμο για την οικονομική πρόοδο και την ασφάλεια, πλέον θεωρείται μερικές φορές ως πηγή κινδύνου που πρέπει να περιοριστεί. Επιπλέον, οι ανησυχίες των κρατών για την ασφάλεια περιλαμβάνουν την πολύ ευρύτερη έννοια της οικονομικής ασφάλειας και διεισδύουν μέσω της εμπορικής πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό, το πολυμερές εμπορικό σύστημα επηρεάζεται ολοένα και περισσότερο από τις αυξανόμενες ανησυχίες για την ασφάλεια. Από την μια πλευρά, το εμπόριο είναι κρίσιμο για την οικονομική ασφάλεια, καθώς επιτρέπει τη διαφοροποίηση, ενώ, από την άλλη πλευρά τα εμπειρικά στοιχεία υποδηλώνουν ότι το εμπόριο παίζει ρόλο στη μείωση των συγκρούσεων. Όμως, το πολυμερές σύστημα που βασίζεται σε κανόνες είναι το κλειδί για να διαδραματίσει το εμπόριο αυτόν τον θετικό ρόλο. Αντίθετα, η υποχώρηση του ενοποιημένου διεθνούς εμπορικού συστήματος και ο κατακερματισμός τείνουν να μειώνουν την ασφάλεια και να αυξάνουν την πιθανότητα σύγκρουσης. Το διεθνές εμπόριο μπορεί δυνητικά να λειτουργήσει ως μια πλατφόρμα για ειρηνικές συναλλαγές και επίλυση διαφορών και μπορεί να βοηθήσει σημαντικά την ικανότητα του διεθνούς συστήματος να προάγει την παγκόσμια ασφάλεια. Ωστόσο, ο θετικός ρόλος του εμπορίου επισκιάζεται ολοένα και περισσότερο από ζητήματα που άπτονται της εθνικής ασφάλειας. Αυτό έχει ορατό αντίκτυπο στην εμπορική πολιτική, καθώς τα εμπορικά περιοριστικά μέτρα που λαμβάνονται μπορούν να λάβουν πολύ διαφορετικές μορφές, αντανακλώντας ότι η έννοια της ασφάλειας έχει γίνει πολύ ευρύτερη (WTO, 2023: 47-48).

4.2 ΗΠΑ-Κίνα

Η παγκόσμια τάξη γίνεται ολοένα και πιο πολύ-πολική και, τα τελευταία χρόνια, χαρακτηρίζεται από ανταγωνισμό και αντιπαράθεση μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων. Στο πλαίσιο αυτό, η επιδείνωση των διμερών σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας προαναγγέλλει ένα νέο κεφάλαιο στη σχέση τους που χαρακτηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από αμοιβαία δυσπιστία και ανταγωνισμό. Πολλοί, μάλιστα, έχουν κάνει παραλληλισμούς με τον ανταγωνισμό μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων του παρελθόντος, υποστηρίζοντας ότι η τρέχουσα αντιπαλότητα Κίνας-ΗΠΑ ισοδυναμεί με έναν «νέο Ψυχρό Πόλεμο» (Schindler&DiCarlo, 2022).

Από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, οι ΗΠΑ αναμφίβολα αποτελούν τον παγκόσμιο ηγεμόνα. Με την κυρίαρχη στρατιωτική και οικονομική τους ισχύ, έχουν δημιουργήσει μια φιλελεύθερη διεθνή οικονομική τάξη και τη διατήρησαν προωθώντας το παγκόσμιο ελεύθερο εμπόριο. Η ξαφνική στροφή των ΗΠΑ στον προστατευτισμό υπό το σύνθημα «Η Αμερική Πρώτα» καταδεικνύει τον φόβο των ΗΠΑ ότι η ηγεμονία τους, ή η PaxAmericana, μειώνεται έναντι της αυξανόμενης ισχύος της Κίνας. Καταδεικνύει επίσης ότι οι ΗΠΑ επιδιώκουν τώρα να αποτρέψουν την Κίνα από το να αμφισβητήσει την ηγεμονία της, ώστε να την διατηρήσει όσο το δυνατόν περισσότερο. Έτσι, η κινητήρια δύναμη του εμπορικού πολέμου μεταξύ των δύο μεγαλύτερων οικονομιών του κόσμου είναι περισσότερο πολιτική παρά οικονομική. Δηλαδή, καθώς αυξάνεται η οικονομική και πολιτική επιρροή της Κίνας στον κόσμο έναντι των ΗΠΑ, αυξάνεται και ο φόβος των ΗΠΑ για την ισχύ της Κίνας. Υπό αυτές τις συνθήκες, η Ουάσιγκτον καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια να επιβάλει την παγκόσμια κυριαρχία της, αποτρέποντας την πρόκληση της Κίνας. Αυτό το είδος φόβου των ΗΠΑ για τη μετάβαση της ηγεμονικής ισχύος από την Ουάσιγκτον στο Πεκίνο δεν αποτελεί μόνο αιτία για την εμπορική τους διαμάχη, αλλά ο εμπορικός πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας αποτελεί προάγγελο μιας πολύ μεγαλύτερης κλίμακας σύγκρουσης μεταξύ των δύο μερών, καθώς το χάσμα ισχύος μεταξύ ενός φθίνοντος και ενός ανερχόμενου ηγεμόνα μειώνεται (Kim, 2019).

Τα αίτια και οι συνέπειες του σινο-αμερικανικού ανταγωνισμού μπορούν να κατανοηθούν καλύτερα μέσω της θεωρίας της ηγεμονικής σταθερότητας, ενός υποδείγματος που εξηγεί γιατί οι παγκόσμιες αγορές είναι συχνά κλειστές αλλά μερικές φορές ανοιχτές. Το υπόδειγμά αυτό βασίζεται στον ισχυρισμό ότι μια ανοιχτή παγκόσμια αγορά είναι ένα δημόσιο αγαθό από το οποίο ωφελείται κάθε χώρα, αλλά είναι στη φύση των δημόσιων

αγαθών να δημιουργούν το πρόβλημα του «λαθρεπιβάτη». Επομένως, οι ανοιχτές αγορές τείνουν ιστορικά να υπο-προστατεύονται, με κάθε χώρα να διατηρεί το δικαίωμα να καθορίζει τα δικά της επίπεδα προστασίας, εκτός εάν μια ιδιαίτερα ισχυρή χώρα προχωρήσει για να παρέχει ηγεσία. Ένας ηγεμόνας θα το κάνει αυτό τόσο επειδή οι ανοιχτές αγορές είναι προς το οικονομικό του συμφέρον όσο και επειδή έχει την απαραίτητη δύναμη να πείσει - ή ακόμα και να αναγκάσει - άλλους να συνεργαστούν. Αυτή η θεωρία υποδηλώνει ότι οι αγορές δεν θα ήταν ανοιχτές τον 19^ο αιώνα χωρίς τη βρετανική ηγεμονία, και ότι ο ηγετικός αυτός ρόλος πέρασε στις ΗΠΑ μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι ενέργειες του ηγεμόνα είναι τόσο ιδιοτελείς όσο και αυτοκαταστροφικές: Ένας ηγέτης πρέπει να δημιουργήσει μια ανοιχτή παγκόσμια αγορά για να καρπωθεί τα οφέλη της δικής του ανταγωνιστικότητας, αλλά το σύστημα που καλλιεργεί θα δημιουργήσει επίσης ευκαιρίες για τους αμφισβητίες του. Όπως ακριβώς το εμπορικό καθεστώς που χρηματοδοτήθηκε από τη Βρετανία βοήθησε τη Γερμανία, έτσι και η ανάπτυξη της Κίνας έχει καταστεί δυνατή από το τρέχον σύστημα. Η κατάσταση των σχέσεων μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας θα επηρεάσει - και ίσως θα καθορίσει - τη μελλοντική εξέλιξη του παγκόσμιου εμπορικού συστήματος, όμως, κυρίως, θα έχει ένα ισχυρό αντίκτυπο στο μεταβαλλόμενο παγκόσμιο περιβάλλον, στο οποίο η επιρροή του Πεκίνο θα ανταγωνιστεί αυτήν της Ουάσιγκτον (VanGrasstek, 2019).

Στον σύγχρονο πεδίο των διεθνών σχέσεων, η άνοδος της Κίνας ως κορυφαίου γεωπολιτικού παράγοντα υποδηλώνει μια σημαντική μεταμόρφωση στη δομή της παγκόσμιας ισχύος, ιδιαίτερα σε αντιπαράθεση με την φιλελεύθερη ηγεμονία των ΗΠΑ. Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, η Κίνα γνώρισε πρωτοφανή οικονομική ανάπτυξη, η οποία έχει ενισχύσει ταυτόχρονα τη νομιμοποίηση της αυταρχικής πολιτικής της αρχιτεκτονικής. Η ιστορική πορεία της Κίνας αποκαλύπτει έναν έντονο μετασχηματισμό που απεικονίζει την Κίνα ως δυνητικά αναδυόμενη ηγεμονική δύναμη και αντανakλά μια στρατηγική αναπροσαρμογή στην εξωτερική πολιτική και τις γεωπολιτικές της φιλοδοξίες. Το σύγχρονο γεωπολιτικό περιβάλλον, έτσι, διαμορφώνεται ολοένα και περισσότερο από την κλιμακούμενη οικονομική και εμπορική αντιπαλότητα μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας, των οποίων οι αντιπαραθέσεις διαπερνούν ένα φάσμα στρατηγικών τομέων πέρα από το συμβατικό εμπόριο. Αυτή η πολύπλευρη σύγκρουση και οι μηχανισμοί μέσα από τους οποίους εκδηλώνεται, έχουν σχεδιαστεί για να διαφυλάξουν τα εθνικά συμφέροντα, αλλά και να μετριάσουν την άνοδο του αντίπαλου κράτους. Το μεταβαλλόμενο αυτό γεωπολιτικό τοπίο δημιουργεί αστάθεια στο διεθνές σύστημα (Dar & Javid, 2025).

Πράγματι, λοιπόν, ο εντεινόμενος ανταγωνισμό ΗΠΑ-Κίνας ερμηνεύεται με βάση την ρεαλιστική προσέγγιση που υποστηρίζει ότι σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα που στερείται ανώτερης κεντρικής εξουσίας, οι μεγάλες δυνάμεις αναγκάζονται να μεγιστοποιήσουν τη σχετική τους ισχύ για επιβίωση, καθώς δεν μπορούν ποτέ να εμπιστευτούν πλήρως τις προθέσεις των άλλων, ειδικά ενός ανερχόμενου αντιπάλου. Αυτή η δομική επιταγή καταδικάζει πλούσια, πολυπληθή κράτη όπως η Κίνα να επιδιώξουν περιφερειακή ηγεμονία, ωθώντας τις ΗΠΑ να την ανασχέσουν, με αποτέλεσμα έναν ανταγωνισμό ασφαλείας μηδενικού αθροίσματος. Ειδικότερα, μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, οι ΗΠΑ απολάμβαναν μονοπολική κυριαρχία, αλλά δεν μερίμνησαν να επιβραδύνουν την άνοδο της Κίνας, αναμένοντας ότι η παγκόσμια εμπορική και οικονομική ολοκλήρωση θα προωθήσει τη δημοκρατία και ένα ειρηνικό status quo. Ο πληθυσμός της Κίνας, όμως, και οι μεταρρυθμίσεις της αγοράς σηματοδότησαν τη λανθάνουσα δυνατότητά της να μετατρέψει την οικονομική ισχύ σε στρατιωτική ισχύ. Όμως, οι ΗΠΑ επί μακρόν έδιναν προτεραιότητα στα φιλελεύθερα ιδεώδη έναντι της λογικής της ισορροπίας δυνάμεων. Αντί για δασμούς και άλλα μέσα για να περιοριστεί η οικονομική ανάπτυξη του Πεκίνο, η Ουάσιγκτον τροφοδότησε οικονομικά την ενίσχυση της Κίνας, εντείνοντας τις ρεβιζιονιστικές της φιλοδοξίες. Σήμερα, Ουάσιγκτον και Πεκίνο εμπλέκονται σε έναν πολύπλευρο ανταγωνισμό που εκτείνεται στο εμπόριο, την τεχνολογία, τον στρατιωτικό εκσυγχρονισμό και τη διπλωματία. Η αντιπαλότητα αυτή, όμως, ενδέχεται να οδηγηθεί σε ανοικτή σύγκρουση (Mearsheimer, 2021).

Οι γεωπολιτικές επιπτώσεις αυτού του μοντέλου «Πρώτα η Αμερική» στην εθνική ασφάλεια είναι, λοιπόν, πολύ μεγάλες. Ένα πιθανό γεωπολιτικό όφελος είναι ότι η απώλεια πρόσβασης στις αγορές και το κεφάλαιο των ΗΠΑ θα εμπόδιζε την οικονομική ανάπτυξη της Κίνας και, ως εκ τούτου, θα έλεγχε την γεωπολιτική της άνοδο. Μια απότομη απώλεια πρόσβασης στις αγορές εξαγωγών και κεφαλαίου των ΗΠΑ πιθανότατα θα αποτελούσε πραγματική απειλή για την οικονομική σταθερότητα της Κίνας, με δυνητικά εκτεταμένες συνέπειες για την κινεζική και την παγκόσμια οικονομία. Οι ΗΠΑ θα μπορούσαν επίσης να αποκομίσουν κάποια βραχυπρόθεσμα οφέλη από μια εκτεταμένη καταστολή της πρόσβασης του Πεκίνο στην αμερικανική τεχνολογία, και αυτό θα μπορούσε να εμποδίσει την στρατιωτική πρόοδο της Κίνας για λίγο και να βοηθήσει τις αμερικανικές εταιρείες τεχνολογίας να διατηρήσουν την παγκόσμια κυριαρχία και ένα προβάδισμα στη μελλοντική καινοτομία. Από την άλλη πλευρά, οι οικονομικές επιπτώσεις από μόνες τους θα αποδυνάμωναν περαιτέρω την παγκόσμια ισχύ των ΗΠΑ. Εάν τα προστατευτικά μέτρα, η χειραγώγηση του νομίσματος ή τα σημαντικά αυξημένα ελλείμματα του προϋπολογισμού

οδηγήσουν τελικά σε μια παγκόσμια στροφή μακριά από το δολάριο ΗΠΑ ως το κύριο αποθεματικό νόμισμα, το κόστος δανεισμού στις ΗΠΑ θα αυξηθεί σημαντικά, περιορίζοντας την κατανάλωση και τις επενδύσεις. Παρακωλύοντας την εγχώρια οικονομική ανάπτυξη των ΗΠΑ, Η πολιτική «Πρώτα η Αμερική» θα αποτελούσε επίσης πλήγμα για τα θεμέλια πάνω στα οποία χτίζεται η εθνική ασφάλεια και η παγκόσμια στρατιωτική ισχύς των ΗΠΑ. Η προσέγγιση «Πρώτα η Αμερική» τείνει επίσης να μειώνει την εξωτερική οικονομική επιρροή των ΗΠΑ, η οποία αποτελεί μακροχρόνιο συστατικό της παγκόσμιας ισχύος των ΗΠΑ (Chivvis&Kapstein, 2022).

Παράλληλα, η αυξανόμενη αντιπαλότητα μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας αναμφίβολα αποτελεί μια βαθιά απειλή για το πολυμερές εμπορικό σύστημα. Οι ΗΠΑ, αλλά και η Κίνα έχουν γίνει η καθεμία εξαιρετικά ανατρεπτικές δυνάμεις στο διεθνές εμπόριο, όχι μόνο λόγω των διμερών εμπορικών τους σχέσεων, αλλά και, και εξίσου σημαντικό, λόγω της συμπεριφοράς τους απέναντι στον υπόλοιπο κόσμο. Και οι δύο αυτές χώρες έχουν απομακρυνθεί όλο και περισσότερο από τον εμπορικό πολυμερισμό και έχουν στραφεί προς μια επιθετική μονομερή προσέγγιση και την ωμή χρήση καταναγκαστικής ισχύος στις συναλλαγές τους με άλλα κράτη. Αυτή η κατάφωρη περιφρόνηση του κράτους δικαίου από την πλευρά των δύο κυρίαρχων δυνάμεων του συστήματος είναι που έχει φέρει τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ) σε κρίση και τελικά αποτελεί τη μεγαλύτερη απειλή για το παγκόσμιο εμπορικό καθεστώς. Πράγματι, το διεθνές εμπορικό σύστημα απειλείται από το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια, οι δύο μεγαλύτερες οικονομικές δυνάμεις του κόσμου έχουν παραβιάσει κατάφωρα τους κανόνες και τις αρχές του πολυμερούς εμπορικού συστήματος, όχι μόνο στις μεταξύ τους σχέσεις, αλλά και με τον υπόλοιπο κόσμο. Στο πλαίσιο αυτό, η εμπορική επιθετικότητα των ΗΠΑ έχει στοχοποιήσει έναν εξαιρετικά μακρύ κατάλογο χωρών και όχι μόνο στην Κίνα (Hopewell, 2022).

Οι ΗΠΑ όχι μόνο εγκατέλειψαν τον παραδοσιακό ηγετικό τους ρόλο στο πολυμερές εμπορικό σύστημα, αλλά, εξαπέλυσαν μια άνευ προηγουμένου επίθεση στο ίδιο το σύστημα που κάποτε είχαν δημιουργήσει και ηγηθεί. Απορρίπτοντας κάθε δέσμευση για πολυμερή συνεργασία ή σεβασμό του κράτους δικαίου, οι ΗΠΑ έχουν ασπαστεί ανοιχτά την ωμή χρήση της καταναγκαστικής δύναμης στο εμπόριο. Η στάση αυτή της Ουάσιγκτον αποτυπώνεται στην έναρξη ενός εμπορικού πολέμου με την Κίνα, ξεπερνά, όμως, κατά πολύ τις εμπορικές σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας(Hopewell, 2022). Άλλωστε, από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, η διακυβέρνηση του παγκόσμιου εμπορίου έχει δομηθεί γύρω από φιλελεύθερες οικονομικές αρχές, πολυμερείς θεσμούς και την υπόθεση ότι η οικονομική

αλληλεξάρτηση θα δημιουργούσε σταθερότητα. Θεσμοί όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ), το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και η Παγκόσμια Τράπεζα επιδίωξαν να ενσωματώσουν τους κανόνες του ελεύθερου εμπορίου, της μη διάκρισης και της επίλυσης διαφορών σε ένα πλαίσιο βασισμένο σε κανόνες. Οι ΗΠΑ, ως ηγεμόνας της μεταπολεμικής τάξης πραγμάτων, ενήργησαν τόσο ως αρχιτέκτονας όσο και ως εγγυητής αυτών των θεσμών, χρησιμοποιώντας την τεχνολογική τους ηγεσία, τις μειώσεις δασμών και την κυριαρχία του δολαρίου για να διατηρήσουν μια ολοκληρωμένη παγκόσμια οικονομία. Για δεκαετίες, το σύστημα αυτό συνέβαλε σε μια άνευ προηγουμένου ανάπτυξη και αλληλεξάρτηση, επιτρέποντας τις παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού και μειώνοντας το κόστος συναλλαγών. Σήμερα, όμως, ο εμπορικός πόλεμος στην περίπτωση των σχέσεων ΗΠΑ-Κίνας, έχει κάνει τους δασμούς εργαλεία εξαναγκασμού, αντιποίνων και στρατηγικής μόχλευσης, αναδιαμορφώνοντας τόσο τους κανόνες όσο και τις πρακτικές στο πλαίσιο της παγκόσμιας διακυβέρνησης (Chisdaketal., 2025).

4.3 Ευρωπαϊκή Ένωση -Ρωσία

Οι κυρώσεις της ΕΕ έχουν γίνει ολοένα και πιο κεντρικό στοιχείο της κοινής πολιτικής και πολιτικής εξωτερικής ασφάλειας της ΕΕ. Σε αντίθεση με τα ολοκληρωμένα εμπορικά εμπόρια που χρησιμοποιήθηκαν στο παρελθόν μεμονωμένα, η ΕΕ σήμερα τα έχει συνδυάσει και με άλλα μέτρα και έχει λ.χ. προχωρήσει σε δεσμεύσεις περιουσιακών στοιχείων και απαγορεύσεις θεωρήσεων που στοχεύουν μεμονωμένα άτομα και εταιρείες, με στόχο να επηρεάσει ξένες κυβερνήσεις, αποφεύγοντας παράλληλα το ανθρωπιστικό κόστος για τον γενικό πληθυσμό. Άλλα μέτρα στο «εργαλειοθήκη» των κυρώσεων περιλαμβάνουν εμπόριο όπλων, περιορισμούς στο εμπόριο και τις επενδύσεις κτλ. Ο δηλωμένος σκοπός των κυρώσεων της ΕΕ είναι η διατήρηση της διεθνούς τάξης ασφαλείας, ενώ παράλληλα προασπίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δημοκρατικά πρότυπα ενθαρρύνοντας τις χώρες τις οποίες πλήττουν να αλλάξουν τη συμπεριφορά τους. Η μέτρηση της αποτελεσματικότητας των κυρώσεων, βέβαια, είναι δύσκολη, καθώς οι κυρώσεις από μόνες τους σπάνια επιτυγχάνουν όλους τους στόχους τους. Στο πλαίσιο αυτό, η άνευ προηγουμένου κλίμακα και το εύρος των κυρώσεων που επιβλήθηκαν κατά της Ρωσίας έχουν φέρει στο προσκήνιο νέες προκλήσεις (Immenkamp, 2024).

Η γεωπολιτική απειλή που θέτει η Ρωσία στην Ευρώπη είναι πολυδιάστατη. Η συνεχιζόμενη αντιπαράθεση μεταξύ των δύο πλευρών έχει μια στρατηγική διάσταση που αφορά μια πολύπλοκη ισορροπία δυνάμεων. Ενώ οικονομικές και εμπορικές διαστάσεις αυτής της αντιπαράθεσης παίζουν κρίσιμο ρόλο, η πολιτική βούληση και η επιχειρησιακή

ικανότητα χρήσης στρατιωτικής δύναμης και αντοχής σε ένοπλες συγκρούσεις παραμένουν, τελικά, ο αποφασιστικός παράγοντας σε αυτήν την αντιπαράθεση. Ο επιθετικός πόλεμος της Ρωσίας εναντίον της Ουκρανίας, οι φιλοδοξίες της να επανακτήσει τον έλεγχο της πρώην σφαίρας επιρροής της και οι επίμονες προσπάθειές της να δοκιμάσει, να ανατρέψει ή να επιτεθεί στην εσωτερική συνοχή του NATO έχουν καταστήσει αυτή τη στρατιωτική διάσταση κεντρική ανησυχία για την Ευρώπη. Μάλιστα, μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η Ευρώπη έχει σημειώσει σαφή πρόοδο στην κατανόηση της ρωσικής απειλής μετά από χρόνια υποτίμησης της. Αυτό οδήγησε σε μια σχετική ενίσχυση της ευρωπαϊκής ενότητας, η οποία αποτελεί πρόκληση για τη Μόσχα. Ωστόσο, οι αποκλίσεις μεταξύ των Ευρωπαίων εξακολουθούν να υπάρχουν. Οι αντιλήψεις για την απειλή για την ασφάλεια διαφέρουν σημαντικά όχι μόνο με βάση τη γεωγραφική εγγύτητα με τη Ρωσία αλλά και τους πολιτικούς προσανατολισμούς των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων. Παρά αυτές τις αποκλίσεις, υπάρχει ευρεία συμφωνία ότι οι γενικοί στόχοι της συντριπτικής πλειοψηφίας των Ευρωπαίων - είτε εκφράζονται από την ΕΕ, το NATO είτε από μεμονωμένα έθνη στις στρατηγικές άμυνας και ασφάλειας - είναι πρωτίστως αμυντικού χαρακτήρα και στοχεύουν στη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας, της εθνικής κυριαρχίας και ανεξαρτησίας, και ιδίως στη διασφάλιση ότι οι ευρωπαϊκοί λαοί διατηρούν την ικανότητα να αποφασίζουν για το μέλλον τους. Όσον αφορά τους στόχους ασφάλειας και άμυνας της Ευρώπης, αυτοί επικεντρώνονται κυρίως στην αποτροπή οποιασδήποτε μορφής ρωσικής επιθετικότητας (υβριδική, συμβατική, πυρηνική) (Tenenbaum&Minic, 2025).

4.4 Συμπεράσματα / Σύνοψη κεφαλαίου

Το παρόν κεφάλαιο εξέτασε το ερευνητικό ερώτημα, ποιες είναι οι επιπτώσεις της χρήσης εμπορικών πολιτικών ως μέσου πίεσης στη διεθνή ασφάλεια και στη σταθερότητα του διεθνούς εμπορικού συστήματος;. Ειδικότερα, το παρόν κεφάλαιο έδειξε ότι τόσο οι δασμοί όσο και οι εμπορικές κυρώσεις, μεμονωμένα, δεν μπορούν να επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα στην διεθνή ασφάλεια και στη σταθερότητα του διεθνούς εμπορικού συστήματος. Αντίθετα, η χρήση αυτών των εργαλείων αποτελεί κομμάτι μιας ευρύτερης εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ και της ΕΕ που επιδιώκει να αποτρέψει την ανάδειξη αναθεωρητικών δυνάμεων. Η μετάβαση, όμως, σε ένα πολυπολικό διεθνές σύστημα δημιουργεί αστάθεια, καθώς ο σταδιακός τερματισμός της μονοπολικής κυριαρχίας των ΗΠΑ και των συμμάχων της υπονομεύει τους καθιερωμένους διεθνούς κανόνες και θεσμούς, δημιουργώντας ανταγωνιστικά κέντρα ισχύος όπως η Κίνα και η Ρωσία. Οι γεωπολιτικές αντιπαλότητες, που αποτυπώνονται στον εμπορικό πόλεμο ΗΠΑ-

Κίνας και στις ευρωπαϊκές κυρώσεις έναντι της Ρωσίας, αποτελούν κομμάτια μιας ευρύτερης πολιτικής που παραλύει την αρχιτεκτονική της φιλελεύθερης τάξης και κλιμακώνει τελικά τις εντάσεις. Το πολυπολικό σύστημα που διαμορφώνεται είναι επιρρεπές στην αστάθεια, και είναι ξεκάθαρο ότι οι ανταγωνισμοί στο εμπορικό πεδίο που διαταράσσουν εξορισμού την σταθερότητα και προβλεψιμότητα του διεθνούς εμπορίου, αποτελούν δευτερεύοντες διαστάσεις των ευρύτερων θεμελιωδών αλλαγών στο διεθνές σύστημα, χωρίς να μπορούν να προάγουν ουσιαστικά την διεθνή ασφάλεια και σταθερότητα.

5. Διαφορές στην εφαρμογή στρατηγικών μεταξύ διαφορετικών κρατών

5.1 Προλεγόμενα

Σε μια εποχή βαθιάς παγκοσμιοποίησης, η αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των εθνικών οικονομιών μέσω του εμπορίου έχει αυξήσει τη στρατηγική σημασία των κυρώσεων και των εμπορικών δασμών τόσο στην οικονομική όσο και στην εξωτερική πολιτική. Αυτά τα μέτρα επηρεάζουν όχι μόνο τις διεθνείς σχέσεις αλλά και την εσωτερική οικονομική δομή, την αναπτυξιακή πορεία και την κοινωνική ευημερία των στοχευμένων χωρών. Πράγματι, οι εμπορικές κυρώσεις διαταράσσουν τις εμπορικές ροές, αυξάνουν το κόστος παραγωγής και μετατοπίζουν την κατανομή του εισοδήματος, ενώ οι δασμοί αποτρέπουν τις εισαγωγές από τρίτες χώρες, προστατεύουν τις εγχώριες βιομηχανίες και διαμορφώνουν τη δυναμική της παγκόσμιας αγοράς. Επειδή αυτές οι πολιτικές συχνά αλληλεπιδρούν και δημιουργούν σύνθετες δευτερογενείς επιπτώσεις, απαιτείται ένα ολοκληρωμένο αναλυτικό πλαίσιο για την αποτύπωση των οικονομικών, κοινωνικών και στρατηγικών τους επιπτώσεων. Στο πλαίσιο αυτό, οι κυρώσεις είναι μέσα εξωτερικής πολιτικής που αποσκοπούν στο να πιάσουν κυβερνήσεις να αλλάξουν συγκεκριμένες πολιτικές ή οικονομικές συμπεριφορές. Συνήθως επιβάλλουν περιορισμούς στο εμπόριο, τις χρηματοοικονομικές συναλλαγές ή την πρόσβαση σε βασικές τεχνολογίες, αποδυναμώνοντας έτσι τα οικονομικά θεμέλια και τη στρατηγική ικανότητα της χώρας-στόχου. Αντίθετα, οι δασμοί, αποτελούν εργαλεία οικονομικής πολιτικής πρωτίστως, και έχουν σχεδιαστεί για να προστατεύουν τις εγχώριες βιομηχανίες αυξάνοντας το κόστος των εισαγόμενων αγαθών και ενθαρρύνοντας την τοπική παραγωγή (Ariafar&Khoshghamat, 2025).

Σήμερα, όμως, οποιαδήποτε απόκλιση από την αρχή του ελεύθερου εμπορίου, θεωρείται στρέβλωση. Πράγματι, οι οικονομολόγοι είναι πεπεισμένοι ότι το ελεύθερο εμπόριο είναι ανώτερο από την εμπορική προστασία, καθώς προωθεί την οικονομική ευημερία. Το φιλελεύθερο δόγμα του ελεύθερου εμπορίου βασίζεται στις αρχές του συστήματος αγοράς που διατύπωσαν οι κλασικοί οικονομολόγοι, οι οποίοι υποστήριζαν ότι η άρση των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών θα επέτρεπε την εθνική εξειδίκευση και θα διευκόλυνε τη βέλτιστη αξιοποίηση των σπάνιων πόρων. Η απελευθέρωση του εμπορίου, έτσι, θα οδηγούσε σε εμπορικά πρότυπα που καθορίζονται από την αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος, δηλαδή από τις σχετικές τιμές των παραγωγικών συντελεστών (γη, κεφαλαίο και εργασία). Η υιοθέτηση της αρχής του συγκριτικού πλεονεκτήματος θα διασφάλιζε ότι μια χώρα θα επιτύγχανε μεγαλύτερη οικονομική ευημερία μέσω της συμμετοχής στο εξωτερικό εμπόριο παρά μέσω της εμπορικής προστασίας, καθώς παράγει μια σειρά από συγκεκριμένα οφέλη: αυξάνει τον ανταγωνισμό στις εγχώριες αγορές, μειώνει τις τιμές, αυξάνει τις επιλογές των καταναλωτών, αυξάνει τόσο τον εθνικό όσο και τον παγκόσμιο πλούτο, ενθαρρύνει τη διεθνή εξάπλωση της τεχνολογίας και της τεχνογνωσίας, αλλά και τροφοδοτεί την διεθνή συνεργασία που συνεπάγεται αυξημένες προοπτικές παγκόσμιας ειρήνης. Ωστόσο, τα κράτη, αν και θέλουν να επωφεληθούν από τις ξένες αγορές, συχνά είναι απρόθυμα να ανοίξουν τις δικές τους οικονομίες, καθώς συχνά φοβούνται έναν κόσμο στον οποίο οι δυνάμεις της αγοράς κυριαρχούν. Έτσι, παρόλο που το επιχείρημα για το ελεύθερο εμπόριο είναι ισχυρό, ο εμπορικός προστατευτισμός επανεμφανίζεται συνεχώς (Gilpin, 2011: 196-198).

Πράγματι, τα κράτη, στο πλαίσιο της εμπορικής τους πολιτικής, υιοθετούν διάφορες πολιτικές που αφορούν το διεθνές εμπόριο, οι οποίες περιλαμβάνουν ενέργειες με τις κυριότερες εκ των οποίων να είναι οι δασμοί. Ειδικότερα, οι δασμοί αποτελούν το πιο απλό μέσο εμπορικής πολιτικής και ισοδυναμούν με ένα φόρο ο οποίος επιβάλλεται σε ένα εισαγόμενο αγαθό. Οι δασμοί μπορούν να επιβάλλονται κατά είδος ή επί της αξίας των εισαγόμενων αγαθών. Περαιτέρω, οι δασμοί συνιστούν την πιο παλιά μορφή εμπορικής πολιτικής και παραδοσιακά αξιοποιούνται ως πηγές κρατικών εσόδων. Ωστόσο, ο κύριος τους σκοπός δεν συνδέεται με τα κρατικά έσοδα, όσο με την προστασία ορισμένων εγχώριων παραγωγικών κλάδων. Αναλυτικότερα, ο δασμός αυξάνει την τιμή στην οποία ένα εισαγόμενο αγαθό διατίθεται στους εγχώριους καταναλωτές και με αυτό τον τρόπο βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων ως προς την τιμή, προστατεύοντας τους αντίστοιχους κλάδους έναντι του ξένου ανταγωνισμού

(Krugman&Obstfeld, 2011: 310-328). Εκτός από τους δασμούς, βέβαια, υπάρχουν και άλλα εμπορικά προστατευτικά μέτρα, μεταξύ των οποίων είναι και οι κυρώσεις. Ειδικότερα, πολλά κράτη έχουν επιβάλει αυστηρές οικονομικές κυρώσεις σε άλλα κράτη, ενώ πολλές από αυτές τις κυρώσεις, συχνά, συγκεντρώνονται το διεθνές εμπόριο και ισοδυναμούν με εμπορικούς περιορισμούς. Οι εμπορικές κυρώσεις είναι, συνεπώς, οικονομικές κυρώσεις που λειτουργούν ως εμπορικά εμπόδια μέσω περιορισμών ή απαγόρευσης του εμπορίου με συγκεκριμένα κράτη ή σε συγκεκριμένα αγαθά (Becko, 2024).

5.2 Διαφορές στην εμπορική πολιτική ΗΠΑ και ΕΕ

Η εφαρμογή των δασμών των ΗΠΑ κατά της Κίνας και των εμπορικών κυρώσεων της ΕΕ κατά της Ρωσίας είναι δύσκολο να συγκριθούν μεταξύ τους καθώς η επιβολή τους επιχειρείται σε ένα περιβάλλον και σε συνθήκες πολύ διαφορετικές. Ενδεχομένως, μια από τις σημαντικότερες διαφορές που επηρεάζει την υλοποίηση της εμπορικής πολιτικής Ουάσινγκτον και Βρυξελλών, είναι ότι οι ΗΠΑ είναι ένα κυρίαρχο κράτος, ενώ η ΕΕ είναι ένας *suigeneris* πολιτικός σχηματισμός 27 ξεχωριστών κρατών μελών

Πράγματι, στην περίπτωση της ΕΕ, η εξωτερική πολιτική των κρατών-μελών ασκείται μέσα από την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) που είναι μέρος της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ). Αυτή παρέχει στα κράτη-μέλη ένα θεσμικό πλαίσιο μέσω του οποίου μπορούν να διαμορφώσουν μια κοινή ευρωπαϊκή στρατηγική στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας, να συντονίσουν τις δράσεις τους απαντώντας σε κρίσεις και συγκρούσεις, να προστατεύσουν την ΕΕ και τους πολίτες της, αλλά και να συνδράμουν στην παγκόσμια ειρήνη και σταθερότητα. Στο σημερινό ολόενα και πιο περίπλοκο γεωπολιτικό περιβάλλον, η ΚΠΑΑ έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο ως απάντηση στις αυξανόμενες προκλήσεις. Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022 αποτέλεσε ένα κρίσιμο σημείο καμπής, λειτουργώντας ως καταλύτης για μια ευρύτερη μετατόπιση της εξωτερικής πολιτικής εντός της ΕΕ και αναζωπυρώνοντας τις συζητήσεις για την περαιτέρω ενίσχυση της ΚΠΑΑ (Fabbrini, 2022).

Αυτή η πρόοδος είναι πολύ σημαντική, καθώς τα κράτη μέλη έχουν συχνά αντιμετωπίσει κριτική για τις περιορισμένες και συχνά αποσπασματικές αντιδράσεις τους σε διεθνείς κρίσεις. Ιστορικά, η συλλογική δράση της ΕΕ σε αυτόν τον τομέα έχει θεωρηθεί διστακτική, φοβική και χωρίς συνοχή, καθώς ήταν πρακτικά δύσκολο να διαμορφωθεί μια κοινή θέση μεταξύ των κρατών-μελών, όπου το καθένα έχει τα δικά του εθνικά συμφέροντα.

Σε αυτό το πλαίσιο, η ταχύτατη και συντονισμένη αντίδραση στην εισβολή της Ρωσίας το 2022 σηματοδότησε μια σημαντική ρήξη με τις πρακτικές του παρελθόντος, ιδίως σε σύγκριση με τον περιορισμένο ρόλο της Ευρώπης κατά τη διάρκεια των πολέμων στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Σε αντίθεση με τις χαμηλές προσδοκίες, η ουκρανική κρίση οδήγησε σε αλληλεγγύη και στρατηγική σύγκλιση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Αυτή η αντίδραση απέδειξε ότι, όταν υπάρχει πολιτική βούληση, η ΕΕ είναι ικανή για αποφασιστική συλλογική δράση. Έτσι, μετά την εισβολή, η ΕΕ υιοθέτησε ένα πρωτοφανές πακέτο συντονισμένων κυρώσεων κατά της Ρωσίας, αλλά και διέθεσε σημαντικούς οικονομικούς πόρους για να υποστηρίξει την Ουκρανία μέσω στρατιωτικής βοήθειας (Maureretal., 2023).

Από την άλλη πλευρά, η άσκηση εμπορικής πολιτικής και η λήψη των σχετικών αποφάσεων στις ΗΠΑ είναι σαφώς πιο εύκολη. Βέβαια, η κυβέρνηση Τραμπ, αντί να χρησιμοποιεί δασμούς όπως προβλέπεται από τους διεθνείς εμπορικούς κανόνες για να προσαρμόσει τους όρους για τις εισαγωγές ως απάντηση σε αθέμιτες πρακτικές με εμπορικούς εταίρους, έχει απειλήσει και επιβάλλει δασμούς για να πείσει τις χώρες να αλλάξουν πολιτικές στις οποίες αντιτίθενται, υιοθετώντας ουσιαστικά ακριβώς την λογική πίσω από τη χρήση οικονομικών κυρώσεων. Έτσι, η χρήση εμπορικών δασμών ως οικονομικών κυρώσεων από την κυβέρνηση Τραμπ χαρακτηρίζεται καλύτερα ως επιθετική, ιδιαίτερα σε σύγκριση με προηγούμενες κυβερνήσεις. Τα εμπορικά μέτρα αυτά έχουν γίνει ένα βασικό εργαλείο της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, καθώς η κυβέρνηση Τραμπ έχει επιβάλει εμπορικούς δασμούς σε συμμάχους και αντιπάλους με ανησυχητικό ρυθμό. Η αύξηση των δασμών που επιβλήθηκαν στην Κίνα αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της πρακτικής. Η αύξηση του ποσοστού φορολόγησης ενός προϊόντος είναι μια μέθοδος επιθετικής χρήσης δασμών, και οι εξαγωγές της Κίνας στις Ηνωμένες Πολιτείες απειλήθηκαν από ολοένα και υψηλότερα ποσοστά δασμολογικών φορολογικών συντελεστών. Οι ΗΠΑ διατηρούν, βέβαια, έναν ειδικό δασμολογικό προστατευτικό δασμό έναντι της Κίνας από τη δεκαετία του 1980, αλλά αυτή η ειδική δασμολογική προστασία υπό την κυβέρνηση Τραμπ έχει επεκταθεί, τόσο ως προς το ποσοστό του δασμού όσο και ως προς το φάσμα των εισαγόμενων αγαθών που επηρεάζονται από τους δασμούς. Αυτή η επιθετική χρήση των δασμών χρησιμοποιείται από την κυβέρνηση Τραμπ ως μοχλός πολιτικής πίεσης για την προώθηση της ατζέντας «η Αμερική πρώτα» και δευτερευόντως ως απάντηση στις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές της Κίνας (Forrer&Harrington, 2019).

5.3 Συμπεράσματα / Σύνοψη κεφαλαίου

Το παρόν κεφάλαιο εξέτασε το ερευνητικό ερώτημα «ποιες διαφορές εντοπίζονται στην εφαρμογή τέτοιων στρατηγικών μεταξύ διαφορετικών κρατών;». Στην πραγματικότητα, οι διαφορές αυτές είναι πάρα πολλές και πολυδιάστατες, καθώς οι κρατικοί φορείς άσκησης εμπορικής πολιτικής, τα εμπορικά μέτρα που επιλέγονται αυτά καθαυτά, οι στόχοι τους οποίους επιδιώκουν, τα κράτη εναντίον των οποίων επιβάλλονται, οι επικρατούσες συνθήκες και μία σειρά άλλων παραμέτρων, διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Ωστόσο, στο κεφάλαιο αυτό υποστηρίχθηκε ότι η σημαντικότερη διαφορά, η οποία και επηρεάζει την υλοποίηση της εμπορικής πολιτικής ως βραχίονα της εξωτερικής πολιτικής στην περίπτωση των ΗΠΑ και της ΕΕ, είναι ότι οι ΗΠΑ αποτελούν ένα τυπικό κυρίαρχο κράτος, ενώ η ΕΕ αποτελεί έναν αταξινόμητο πολιτικός σχηματισμό στον οποίο η λήψη πολιτικών αποφάσεων πολλές φορές διαμορφώνεται μέσα από ένα σύνθετο θεσμικό σύστημα.

Συμπεράσματα

Κατά το παρελθόν, πολλές δεκαετίες παγκοσμιοποίησης έχουν καλλιεργήσει βαθιές οικονομικές και τεχνολογικές αλληλεξαρτήσεις, οι οποίες πλέον χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο, ως ένα δυναμικά ισχυρό εργαλείο στην εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας των κρατών. Καθώς το γεωπολιτικό κλίμα γίνεται πιο συγκρουσιακό και η διεθνής τάξη που βασίζεται σε κανόνες συνεχίζει να παρακμάζει, η χρήση εμπορικών και οικονομικών εργαλείων από τα κράτη για την επίτευξη πολιτικών στόχων βρίσκεται σε άνοδο, και όλο και περισσότερα ισχυρά κράτη καταφεύγουν σε προστατευτικά μέτρα όπως δασμοί, έλεγχοι εξαγωγών, επενδυτικοί περιορισμοί, κυρώσεις κτλ. Έτσι, το εμπόριο καθίσταται ισχυρό μέσο οικονομικού εξαναγκασμού μέσα σε ένα περιβάλλον κλιμακούμενου ανταγωνισμού. Αυτό ακριβώς αποτυπώθηκε και στην παρούσα διπλωματική διατριβή που εξέτασε την αύξηση των αμερικανικών δασμών έναντι των κινεζικών προϊόντων από τη μία πλευρά, και την επιβολή εμπορικών κυρώσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έναντι της Ρωσίας από την άλλη.

Η ανάλυση που προηγήθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια καταδεικνύει το γεγονός ότι, αναμφίβολα, η εμπορική πολιτική διαφεύγει της άσκησης της οικονομικής πολιτικής και της επιδίωξης αμιγώς οικονομικών στόχων, καθώς στις προαναφερόμενες περιπτώσεις, η εμπορική πολιτική καθίσταται ένας βραχίονας της εξωτερικής πολιτικής της Ουάσιγκτον

και των Βρυξελλών. Τα ζητήματα αυτά, τα οποία σε θεωρητικό επίπεδο εντάσσονται στο πλαίσιο της οικονομικής κρατικής τέχνης, είναι ιδιαίτερα σύνθετα, καθώς αφορούν ένα διεθνές σύστημα το οποίο βρίσκεται σε μετάβαση από το μονοπολικό στο πολυπολικό μοντέλο αλλά και εξαιρετικά πολύπλοκα οικονομικά, εμπορικά, πολιτικά και στρατιωτικά ζητήματα, τα οποία συνυφαίνονται μεταξύ τους με τρόπο που είναι δύσκολο να απομονωθεί η κάθε παράμετρος από την άλλη.

Σε κάθε περίπτωση, στα κεφάλαια που προηγήθηκαν, ως προς το ερώτημα α', τεκμηριώθηκε ότι σε ένα κόσμο όπου η εμπορικές σχέσεις είναι εκτεταμένες και το διεθνές εμπόριο συνιστά μία θεμελιώδη παράμετρο των εθνικών οικονομιών, τα ισχυρά κράτη διαθέτουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν την πλεονεκτική τους θέση σε εμπορικά ζητήματα -είτε ως εισαγωγείς είτε ως εξαγωγείς- προκειμένου να ασκήσουν πίεση σε τρίτα κράτη, των οποίων της εθνικές οικονομίες μπορούν να πλήξουν μέσω της διατάραξης των εμπορικών τους συναλλαγών. Στο πλαίσιο αυτό, οι ΗΠΑ αύξησαν τους δασμούς έναντι των προϊόντων που εισάγονται από την Κίνα προκειμένου να περιορίσουν τις κινεζικές εξαγωγές, να προστατεύσουν τις αμερικανικές βιομηχανίες, να πλήξουν την μεγέθυνση της κινεζικής οικονομίας και εμμέσως να αποδυναμώσουν την Κίνα, η οποία και αμφισβητεί την αμερικανική πρωτοκαθεδρία. Στην περίπτωση της ΕΕ, οι εμπορικές κυρώσεις είχαν έναν πιο συγκεκριμένο στόχο, ο οποίος ήταν αποδυναμωθεί η ρωσική οικονομία προκειμένου η Μόσχα να μην μπορεί να χρηματοδοτήσει τις πολεμικές της επιχειρήσεις.

Ωστόσο, αναφορικά με το ερώτημα β', η αποτελεσματικότητα της εμπορικής πολιτικής ως μέρος του «οπλοστασίου» μιας χώρας σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, θεωρείται περιορισμένη. Αν και βραχυπρόθεσμα μπορούν να επιτευχθούν κάποια θετικά αποτελέσματα, μακροπρόθεσμα η εμπορική πολιτική δεν μπορεί να επηρεάσει τα κράτη τα οποία υφίστανται τα εμπορικά προστατευτικά μέτρα, καθώς οι εμπορικές συναλλαγές κατά κανόνα εκτρέπονται σε άλλες χώρες. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, είναι εξαιρετικά αμφίβολο ότι η εμπορική πολιτική από μόνη της μπορεί να επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα στη συμπεριφορά του κράτους που ζημιώνεται από δασμούς, κυρώσεις κτλ. Υπό το πρίσμα αυτό δεν θα μπορούσε η Ουάσινγκτον να προσδοκά ότι εμπορική της πολιτική επαρκεί προκειμένου να περιορίσει της κινεζικές φιλοδοξίες. Το ίδιο μη ρεαλιστικό θα ήτανε για τις Βρυξέλλες να αναμένουν ότι οι εμπορικές κυρώσεις από μόνες τους θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε τερματισμό του πολέμου στην Ουκρανία. Μάλιστα, είναι πολύ πιθανό η χρήση της εμπορικής πολιτικής ως βραχίονα της εξωτερικής πολιτικής, να στραφεί ενάντια στα συμφέροντα των χωρών που καταφεύγουν σε αυτή την πρακτική.

Όμως, ως προς το ερώτημα γ', αν και αξιοποίηση της εμπορικής πολιτικής για την προαγωγή πολιτικών στόχων επιδιώκει την μεταβολή της συμπεριφοράς ενός κρατικού δρώντα, εντούτοις τα αποτελέσματα της διαχέονται ευρύτερα στο διεθνές εμπορικό σύστημα, καθώς και στις διακρατικές σχέσεις. Στην περίπτωση αυτή, η προστατευτική εμπορική πολιτική ερμηνεύεται ως μία παραβίαση της οικονομικής και εμπορικής λογικής, η οποία στρεβλώνει τις διεθνείς αγορές και υπονομεύει το διεθνές εμπορικό σύστημα, έτσι όπως έχει καθιερωθεί μέχρι σήμερα. Στο πεδίο αυτό, μάλιστα, είναι παράδοξο το γεγονός ότι οι πολιτικές της Ουάσινγκτον και δευτερεύοντος των Βρυξελλών, δηλαδή, οι πολιτικές της δυτικής συμμαχίας είναι αυτές οι οποίες κατά κύριο λόγο υπονομεύουν το εμπορικό σύστημα, που η ίδια επέβαλε διεθνώς. Παράλληλα, η εμπορική πολιτική των ΗΠΑ και της ΕΕ μπορεί να ερμηνευτεί μόνο μέσα στο πλαίσιο των συστημικών αλλαγών στο διεθνές σύστημα, όπου η αμερικανική πρωτοκαθεδρία πλέον έχει αποδυναμωθεί και στη θέση της αναδύονται μεγάλες δυνάμεις, όπως η Κίνα και η Ρωσία, οι οποίες διεκδικούν την δική τους σφαίρα επιρροής σηματοδοτώντας τη μετάβαση σε ένα πολυπολικό σύστημα. Η μετάβαση αυτή, ωστόσο είναι εγγενώς ασταθής όσο τα κράτη επανα-τοποθετούνται στο διεθνές σύστημα κόντρα στο statusquo. Ως εκ τούτου η εμπορική πολιτική είναι αδύνατον να μπορέσει να αποκαταστήσει την ασφάλεια στο διεθνές σύστημα. Αντίθετα, αντανακλά την εντατικοποίηση των κρατικών ανταγωνισμών.

Τέλος, αναφορικά με το ερώτημα δ', σημειώνεται ότι η εφαρμογή μιας επιθετικής εμπορικής πολιτικής που προάγει πολιτικούς στόχους είναι ένα σύνθετο πολυδιάστατο ζήτημα, από το οποίο όμως εξαρτάται και σε σημαντικό βαθμό η αποτελεσματικότητά της. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΕ εφάρμοσε εμπορικές κυρώσεις κατά της Ρωσίας αποφασίζοντας την άρση του καθεστώτος του μάλλον ευνομούμενου. Η ΕΕ, μάλιστα, δεν αύξησε τους εισαγωγικούς δασμούς αλλά αποφάσισε να επιβάλει κυρώσεις, δηλαδή να απαγορεύσει πλήρως τις εισαγωγές και τις εξαγωγές σε διάφορα αγαθά. Η αποφασιστικότητα της αυτή ήταν απροσδόκητη καθώς υπήρξε σύμπνοια μεταξύ των κρατών μελών. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ προκειμένου να αυξήσουν τους δασμούς και γενικά να εφαρμόσουν στην πράξη την συγκεκριμένη εμπορική πολιτική κατά της Κίνας καταστρατηγούν και παραβιάζουν τους κανόνες που οι ίδιες έθεσαν στην διεξαγωγή του διεθνούς εμπορίου.

Εν κατακλείδι, τα ευρήματα αυτής της μεταπτυχιακής διατριβής υποδηλώνουν ότι ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Κίνας και ΕΕ-Ρωσίας δεν περιορίζεται στους δασμούς και στις κυρώσεις που επέβαλαν η Ουάσινγκτον και οι Βρυξέλλες αντίστοιχα, αλλά αντικατοπτρίζει

μια δομική αναδιάταξη του διεθνούς συστήματος και της παγκόσμιας οικονομίας. Κατά την μετάβαση σε πολυπολικό κόσμο, ο ανταγωνισμός έχει γίνει τόσο συστημικός που επηρεάζει κάθε τομέα των διακρατικών σχέσεων, καθιστώντας τον πεδίο αντιπαράθεσης και αναζήτησης στρατηγικών πλεονεκτημάτων για την αύξηση ισχύος. Σε κάθε περίπτωση, η αξιοποίηση των εμπορευματικών συναλλαγών ενός κράτους ως εργαλείο της εξωτερικής του πολιτικής επαναπροσδιορίζει τα όρια μεταξύ οικονομίας και πολιτικής.

Βιβλιογραφία

Acharya, A. (2014). Global International Relations (IR) and Regional Worlds: A New Agenda for International Studies. *International Studies Quarterly*, 58(4), 647-659. <https://doi.org/10.1111/isqu.12171>

Aggarwal, V. K., & Reddie, A. W. (2025). New Economic Statecraft and Global Technology Conflicts: The Dilemma for Middle Powers. *Business and Politics*, 1-19.

Ariafar, M. R., & Khoshghamat, A. (2025). Assessment International Relations: Examining Sanctions and Trade Tariffs through a Computable General Equilibrium (CGE) Lens. *Next Research*, 100857.

Astrov, V. (2025). *Russia is Shifting its Foreign Trade Massively Towards China*. [online] <https://wiiw.ac.at/russia-is-shifting-its-foreign-trade-massively-towards-china-n-695.html> Article

Becko, J. S. (2024). A Theory of Economic Sanctions as Terms-of-Trade Manipulation. *Journal of International Economics*, 150, 103898.

Bouët, A., Sall, L. M., & Zheng, Y. (2025). Towards a Trade War in 2025: Real Threats for the World Economy, False Promises for the US. *CEPII Working Paper*, No. 3

Breslin, S., & Nesadurai, H. E. (2023). Economic Statecraft, Geoeconomics and Regional Political Economies. *The Pacific Review*, 36(5), 927-948.

Buchholz, K. (2025). *Where China Has the Biggest Trade Surpluses and Deficits*. [online], <https://www.statista.com/chart/35596/countries-regional-economies-with-the-biggest-trade-surpluses-deficits-with-china/?srsltid=AfmBOorTwWBGX43wC5lxWXRES0SfUi2aCk2PLmAk6yST2fZtTkMJwIoSStatista>.

Chisdak, Z., Khanna, G., Kostadinov, N. (2025). *Global Trade Governance and the U.S.-China Strategic Rivalry: Tariffs, Currency Competition and Semiconductors*. [online], <https://www.oxjournal.org/global-trade-governance-and-the-us-china-strategic-rivalry/Article>

Chivvis, C. S., & Kapstein, E. (2022). US Strategy and Economic Statecraft: Understanding the Tradeoffs. *Carnegie Endowment for International Peace Working Paper*.

- Dar, Z. A., & Javid, S. (2025). Navigating the Turbulent Waters: An In-Depth Study of US-China Geopolitical Rivalry. *Law, Economics and Society*, 1(1), 1-13.
- Egorov, K., Korovkin, V., Makarin, A., & Nigmatulina, D. (2025). Trade sanctions, *BOFIT Discussion Papers*, No. 11.
- European Commission (2025). *Russia: EU Trade Relations with Russia. Facts, Figures and Latest Developments*. [online] https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en
- European Council (2025). *EU Sanctions Against Russia*. [online] <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-russia/>
- Eurostat (2026). *EU Trade with Russia - latest developments*. [online] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Russia_-_latest_developments
- Fabbrini, F. (2022). The War in Ukraine and the Future of the EU. *BRIDGE Network Working Paper No. 21*
- Forrer, J. J., & Harrington, K. (2019). The Trump Administration's Use of Trade Tariffs as Economic Sanctions. In *CESifo Forum*, 20(4), 23-27.
- Freudlsperger, C., & Meunier, S. (2024). When Foreign Policy Becomes Trade Policy: The EU's Anti-Coercion Instrument. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 62(4), 1063-1079.
- Fuente, I. (2025). The War in Ukraine in 2025. What the Battlefields Are Teaching Us. *IEEE Analysis Document*, No. 64/2025.
- Gilpin, R. (2011). *Global political economy*. Princeton university press.
- Hoffman, C. (2025). *History of Tariffs: From Ancient Times to the Modern Day*, Trade Treasury Payments, [online] <https://tradetreasurypayments.com/articles/history-of-tariffs-from-ancient-times-to-the-modern-day>
- Hopewell, K. (2022). Beyond US-China rivalry: Rule breaking, economic coercion, and the weaponization of trade. *AJIL Unbound*, 116:58-63.

- Immenkamp, B. (2024). *EU sanctions: A Key Foreign and Security Policy Instrument*. European Parliamentary Research Service Briefing
- Jung, A. (2025). *US–China 2.0: Trump’s New Trade War?*. [online] <https://atlasinstitute.org/us-china-2-0-trumps-second-era-and-the-new-trade-war/>
- Kennedy, S., Mazzocco, I., Featherston, R. (2025). *China and the Impact of “Liberation Day” Tariffs*, Center for Strategic and International Studies [online], <https://www.csis.org/analysis/china-and-impact-liberation-day-tariffs>
- Kim, M. H. (2019). A real Driver of US–China Trade Conflict: The Sino–US Competition for Global Hegemony and its Implications for the Future. *International Trade, Politics and Development*, 3(1), 30-40.
- Kornprobst, M., & Paul, T. V. (2021). Globalization, Deglobalization and the Liberal International Order. *International Affairs*, 97(5), 1305-1316.
- Krugman, P., Obsfeld, M. (2011). *Διεθνής οικονομική: θεωρία και πολιτική*. Αθήνα: Κριτική
- Lawrence, S. V. (2013). *US-China Relations: An Overview of Policy Issues*. CRS Report No. R41108. Washington, DC: Congressional Research Service.
- Lee, J. (2024). Defining Geoeconomics, Economic Statecraft, and the Political Economy of National Security. In *The Oxford Handbook of Geoeconomics and Economic Statecraft*(ed.Aggarwal, V. K., & Cheung, T. M). Oxford University Press.
- Liu, J. (2025). *How Trump’s Tariffs Forced China to Pivot – and Export More*. [online], <https://edition.cnn.com/2025/12/10/business/china-trade-surplus-us-tariffs-analysis-intl-hnk>
- Luck, Ph. (2025). *Understanding the Temporary De-Escalation of the U.S.-China Trade War*, Center for Strategic and International Studies (CSIS), [online] <https://www.csis.org/analysis/understanding-temporary-de-escalation-us-china-trade-war>.
- Maurer, H., Whitman, R. G., & Wright, N. (2023). The EU and the Invasion of Ukraine: a Collective Responsibility to act?. *International Affairs*, 99(1), 219-238.
- McLean, E. V. (2025). Economic coercion. In *The Oxford handbook of International Political Economy* (eds. Pevehouse, J. C., & Seabrooke, L.). Oxford University Press.

- Mearsheimer, J. J. (2021). The Inevitable Rivalry: America, China, and the Tragedy of Great-Power Politics. *Foreign Affairs*, 100, 48.
- Meissner, K. & Graiziani, C. (2023). The Transformation and Design of EU Restrictive Measures Against Russia. *Journal of European Integration*, 45(3), 377–394.
- Meissner, K. (2022). How to Sanction International Wrongdoing? The Design of EU Restrictive Measures. *The Review of International Organizations*, 1-25.
- Meissner, K. (2023). Caught up by Geopolitics: Sanctions and the EU's Response to Russia's War Against Ukraine. *Economists' Voice*, 20(2), 275–283.
- Nelson, R. (2022). *The Economic Impact of Russia Sanctions*. Congressional Research Service (CRS)
- Paré G., Trudel M.-C., Jaana M., Kitsiou S. (2015). Synthesizing Information Systems Knowledge: A Typology of Literature Reviews. *Information & Management*, 52(2):183–199.
- Paré, G., & Kitsiou, S. (2017). Methods for Literature Reviews. In *Handbook of eHealth evaluation: An Evidence-Based Approach* University of Victoria.
- Pertiwi, L. A. (2024). The EU's Approach to Sanctions on Russia: A Critical Analysis of the Existing Literature. *Central European Journal of International & Security Studies*, 18(3).
- Πουρναράκης, Ε.Δ. (2010). *Διεθνής οικονομική: μια Εισαγωγική Προσέγγιση*. Αθήνα: Πουρναράκης.
- Rojas-Suarez, L., Albe, I. (2025). *Financial Realities of the US Trade Deficit that Tariffs Can't Change*. Center for Global Development CGD Note 379.
- Salitskii, A. I., & Salitskaya, E. A. (2020). The United States and China: Deadlocks and Paradoxes of Trade War. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 90(4), 460-469.
- Schindler, S., & DiCarlo, J. (2022). Towards a Critical Geopolitics of China–US rivalry: Pericentricity, Regional Conflicts and Transnational Connections. *Area*, 54(4), 638-645.

- Sudarshan, P. (2025). The Impact of Trade Wars on the USA and China in Financial Economics. *International Journal of Economics & Business Administration (IJEBA)*, 13(2), 171-184.
- Taran, S., Villegas, R., Lausberg, Ph. (2024). *Making Sanctions an Indispensable Tool in the EU's Developing Economic Statecraft*. European Policy Centre [online] <https://www.epc.eu/publication/Making-sanctions-an-indispensable-tool-in-the-EUs-economic-statecraft-606d8c/>
- Tenenbaum, E., Minic, D. (2025). Defense and National Security: Looking for a European Offset Strategy. In *Europe-Russia: Balance of Power Review* (ed. Gomart, T.). French Institute of International Relations (Ifri)
- VanGrasstek, C. (2019). The Trade Policy of the United States Under the Trump Administration. *EUI Working Paper RSCAS 2019/11*
- White House (2025). *Fact Sheet: President Donald J. Trump Strikes Deal on Economic and Trade Relations with China*. [online], <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/11/fact-sheet-president-donald-j-trump-strikes-deal-on-economic-and-trade-relations-with-china/>
- Wong, D. Chipman-Koty, A. (2020). *The US-China Trade War: A Timeline*. [online], διαθέσιμο στο <https://www.china-briefing.com/news/the-us-china-trade-war-a-timeline/>
- WTO (2023). *World Trade Report 2023 — Re-globalization for a Secure, Inclusive and Sustainable Future*. WTO Publications
- Zaidi, S. M. S., & Saud, A. (2020). Future of US-China Relations: Conflict, Competition or Cooperation?. *Asian Social Science*, 16(7).
- Zeng, K., & Kim, S. Y. (2025). Chinese Firms in the US–China Trade War: Decoupling through Reshoring?. *International Studies Quarterly*, 69(1), sqae117.